

Kursistbaggrunde på Frederiksberg HF

Et ungdomssociologisk studie

Martha Nina Ozmec & Niels-Henrik M. Hansen

Kursistbaggrunde på Frederiksberg HF

Kursistbaggrunde på Frederiksberg HF
Et ungdomssociologisk studie

Martha Nina Ozmec
Niels-Henrik M. Hansen

© Forfatterne og Center for Ungdomsforskning, 2010

Grafisk design: Niels-Henrik M. Hansen

Foto: Kajs Foto, Vanløse

ISBN: 978-87-7430-124-0

Center for Ungdomsforskning
Tuborgvej 164
2400 København NV
www.cefu.dk

Indholdsfortegnelse

Forord	7
Kapitel 1 - Indledning	9
Problemformulering	10
Metode og metodologiske overvejelser	10
Analyseramme	11
Afrunding og læsevejledning	11
Kapitel 2 - Resumé	13
Kursisternes baggrund og opvækst	13
Tiden efter folkeskolen og valget af HF	14
Oplevelsen af HF-uddannelsen	14
Kursisternes trivsel, livssituation og netværk	15
Risikofaktorer for overvejelser om at afbryde HF-uddannelsen	16
Kapitel 3 - Undersøgelsens resultater	17
Hvem er kursisterne på Frederiksberg HF?	17
Kursisternes opvækst	18
"En dum tid" - oplevelsen af problemer i familien	20
Mobning og problemer i skolen	21
Tiden mellem folkeskolen og HF	23
Valget af HF	26
Oplevelsen af uddannelsen	28
Kursisternes trivsel og livssituation	31
Kursisternes relation til forældrene og til deres sociale netværk	32
Øjebliksbillede af kursisternes adfærd og trivsel	34
Overvejelser om afbrud	37
Kapitel 4 - Risikofaktorer for frafald	41
Betydningen af baggrundsfaktorer samt kursisternes opvækst	41
Valgmotiver og succeskriterier	42
Betydning af tilfredshed med HF-uddannelsen	43
Trivslens betydning for overvejelser om frafald	44
Betydningen af kursisternes netværk	44
Betydningen af fravær og personlige problemer	44
Positive og negative indikatorer ved overvejelser om frafald	46
Bilag 1: Hvad viser andre undersøgelser	48
Bilag 2: Litteraturliste	51

Forord

I denne rapport sættes der fokus på elevernes baggrund på den 2-årige HF-uddannelse på Frederiksberg HF. Hensigten med rapporten er at beskrive elevernes baggrunde og livssituation samt belyse, hvorledes forskellige baggrunde kan påvirke elevernes trivsel og relation til deres uddannelse på HF Frederiksberg.

Rapporten er et resultat af et samarbejde mellem Center for Ungdomsforskning og Frederiksberg HF. I den forbindelse vil vi gerne takke rektor Finn Bønsdorff, Frederiksberg HF og studievejleder Marianne Weile, også Frederiksberg HF, for et godt samarbejde.

Der skal også lyde en stor tak til eleverne på Frederiksberg HF, som har svaret på undersøgelsens spørgeskema og velvilligt har deltaget i undersøgelsens interviews.

Rapporten er skrevet i et samarbejde mellem forskningsmedarbejder Martha Nina Ozmec og adjunkt Niels-Henrik M. Hansen, begge Center for Ungdomsforskning ved institut på pædagogik, DPU, Aarhus Universitet.

Emdrup d. 20. april 2010

Niels-Henrik M. Hansen
Adjunkt, Center for Ungdomsforskning

Indledning

I dag har danske unge en række forskellige muligheder, når de skal vælge en gymnasial uddannelse. Der er det almene gymnasium (STX), handelsgymnasiet (HHX), det tekniske gymnasium (HTX) og endelig den højere forberedelseseksamen (HF), som kan tages både på et voksenuddannelsescenter og et HF-center.

I denne rapport undersøger vi de unge, som tager en HF på et HF-center. Specifikt er der tale om unge, der tager en HF på Frederiksberg HF. Udgangspunktet for undersøgelsen er et ønske om at få belyst elevernes baggrunde og forbinde det med deres aktuelle trivsel på uddannelsen. Hensigten er at belyse og dermed potentielt dokumentere de problemer og udfordringer, de unge bærer på, og som kan påvirke deres indsats og trivsel på HF-uddannelsen samt deres eventuelle overvejelser om at afbryde uddannelsen.

Traditionelt har HF været et tilbud for unge, som enten har taget 10. klasse og/eller har været ude af uddannelsessystemet i en kortere eller længere årrække af forskellige årsager. Det har samtidigt medført, at elevbaggrundene har været mere varierende end på andre gymnasiale uddannelser. En undersøgelse fra Center for Ungdomsforskning (Lindstrøm, Simonsen og Katznelson 2007) peger på, at eleverne på HF har meget forskellige baggrunde. I den forstand fremstår HF som et tilbud, der tiltrækker unge med mange forskellige baggrunde end andre gymnasiale uddannelser, hvilket har fået fornyet aktualitet i den aktuelle målsætning om, at 95 % af en ungdomsårgang skal have en ungdomsuddannelse. I den debat fokuseres der ofte på de unges sociale baggrunde. Hvis målsætningen skal nås, kræver det, at unge fra de såkaldte "uddannelsesfremmede" hjem også tager en ungdomsuddannelse i samme udstrækning som unge fra hjem, hvor forældrene er veluddannede. I den forbindelse peger den tidligere nævnte undersøgelse på, at HF har et særligt potentiale for at samle denne gruppe op og medvirke til, at de får en ungdomsuddannelse.

I forhold til Frederiksberg HF (FHF) er der dog det særlige forhold i relation til denne diskussion, at på trods af at FHF oplever, at de rekrutterer hovedparten af deres kursister fra velstillede og veluddannede hjem, oplever de samtidig, at denne gruppe af kursister har deres eget sæt af problemer og udfordringer, der kan gøre det vanskeligt for dem at trives på og gennemføre uddannelsen. Dette leder til en tilstødende diskussion af en problemstilling, som Lindstrøm, Simonsen og Katznelson også peger på. Problemstillingen er, at ikke alene har HF en uddannelsesmæssig opgave, i mange tilfælde har uddannelsen derudover også

en særlig opgave i forhold til at give unge en anden og ekstra mulighed for at gennemføre en gymnasial uddannelse. I forhold til denne analyse af kursisterne FHF er der tale om unge, der har forskellige sociale begivenheder og oplevelser med i bagagen. Det kan være sygdom eller tidligere afbrudte forløb på andre ungdomsuddannelser. Disse kan potentielt påvirke deres trivsel og indsats på FHF. Om det gør og i hvilken udstrækning det eventuelt påvirker kursisterne, vil vi bl.a. undersøge i denne rapport.

Det gør konkret, at ét af målene med denne rapport og rapportens analyser er at se på, hvorvidt andre faktorer end kursistens sociale baggrund, her forstået i klassisk socio-økonomisk forstand, har betydning for de unges trivsel på uddannelsen. Med andre faktorer tænkes der bl.a. graden af tryk i de unges opvækst, tilstedeværelsen af sygdom i familien mv. Det er måske faktorer, der giver sig udslag i dårlig trivsel på uddannelsen, en høj grad af fravær fra undervisningen og forsømmelser i forhold til undervisningen, manglende motivation hos de unge, dårligt selvværd og selvtillid mv. I dette perspektiv kan man sige, at analyserne i denne rapport stilfærdigt forsøger at udfordre en tankegang, hvor den socio-økonomiske status bliver brugt som den eneste forklaring på, hvorfor nogle unge har sværere ved at tage en uddannelse end andre. I den forstand stiller denne rapport spørgsmålet: Hvis den socio-økonomiske baggrund stort set er ens for alle – hvilke andre faktorer i kursistens baggrund har så indflydelse på kursistens aktuelle trivsel på FHF?

Problemformulering

Det centrale mål med denne rapport er for det første at analysere og klarlægge de sociale baggrunde for kursisterne på Frederiksberg HF i en bred forstand, hvor faktorer og hændelser i kursisternes opvækst og nuværende trivsel medtages i analysen. Konkret betyder dette, at rapporten vil:

- Undersøge og klarlægge elevernes sociale baggrunde i en bred forstand
- Analysere, hvorvidt tilstedeværelsen eller fravær af forskellige og specifikke sociale hændelser i elevens liv påvirker kursistens nuværende trivsel i bred forstand på uddannelsen.

Metode og metodologiske overvejelser

Denne rapport bygger på elevernes besvarelser af et omfattende spørgeskema samt en række semistruerede dybdeinterviews med ti elever på Frederiksberg HF.

Spørgeskemaundersøgelsen

Ud af de 479 kursister på Frederiksberg HF på undersøgelsestidspunktet har de 386 besvaret spørgeskemaet, hvilket giver en svarprocent på 81 %. Det er en meget tilfredsstillende svarprocent. Det giver analyserne i denne rapport et godt og solidt grundlag at arbejde på basis af. Ud af de 386 besvarelser er 2 besvarelser fjernet fra analysen af forskellige årsager, hvilket giver en endelig svarprocent på 80 %.

Besvarelserne er indsamlet i december 2009 og januar 2010. Det er således ikke nogen grund til at forvente nogen form for systematisk frafald grundet sygdom og andre former for fravær pga. den forholdsvis lange undersøgelsesperiode. Det er dog forventeligt, at de svageste/mest frafaldstruede elever formentlig ikke er repræsenteret i lige så høj grad som andre elever, idet de måske nok er indskrevet endnu på uddannelsen, men har meget fravær eller de facto er stoppet, selvom det endnu ikke er registreret.

Interviewene

Interviewerne med kursisterne er gennemført i løbet af december og januar 2010. De er gennemført enkeltvis og i lokaler på FHF. Kursisterne er udvalgt, således at de repræsenterer et spektrum af forskellige kursisttyper/baggrunde og situationer. Alle interviews er blevet optaget og efterfølgende tematiserede, og

indgår i rapportens forskellige analyser. De medvirkede kursister er dog søgt sløret i et væsentligt omfang for at sikre deres anonymitet i videst mulige udstrækning.

Analyseramme

I gennem de seneste år er der gennemført en række undersøgelser af kursisterne på FHF af Center for Ungdomsforskning. I bilag 1 findes en kort opsummering af disse undersøgelser hovedresultater. Undersøgelserne udgør tilsammen et grundlag og dermed en ramme for den nærværende undersøgelse. De tre undersøgelser, der er beskrevet i bilaget er "HF i dag - status og nye spørgsmål. En pilotundersøgelse af elevprofiler på toårigt HF" (Lindstrøm, Simonsen og Katznelson, 2007), "Frederiksberg HF kursus - årgang 2008 ser tilbage" (Lindstrøm og Simonsen, 2008) og "Notat - Om årsager til frafald fra HF. - En pilotundersøgelse af frafaldne elever" (Olsen og Simonsen, 2009). De tre rapporter peger på en række gennemgående problemstillinger, som det er relevant for denne rapport at forholde sig til. For det første peger de på, at kursisterne på FHF generelt set har en yderst positiv vurdering af FHF, men at eventuelle problemer mange gange typisk er lokaliseret i livet udenfor FHF. Det indikerer i relation til analyserne i denne rapport, at det er vigtigt at få beskrevet, hvilken form og karakter disse personlige problemer evt. kan have.

Rapporterne peger endvidere på, at en del af kursisterne tilsyneladende kæmper med psykiske problemstillinger. Bl.a. bliver depression i en række tilfælde fremhævet som en væsentlig faktor i en række af de afbrudte forløb på FHF. Det indikerer, at psykiske problemer tilsyneladende er udbredte og påvirker en del af kursisternes trivsel. Hvor udbredte de psykiske problemer og hvorledes de eventuelt indvirker på kursisternes studieliv er ikke belyst i særlig grad, hvilket igen peger på nødvendigheden at få belyst dette.

Det fremstår desuden som en central dualitet, at kursisterne på FHF på den ene side er glade for uddannelsen og det faktum, at de i deres eget øjne bliver behandlet som "voksne". Ønsket om at blive behandlet som voksne fremstår som en væsentlig differentieringsfaktor i forhold til fx det almene gymnasium og som en central del af FHF's selvforståelse. Dualiteten opstår dog i det øjeblik, hvor grænserne og ansvaret for kursistens indsats og opførelse i undervisningen skal fastlægges. For nogle er det et problem, at der fx er udbredt ansvar på egen læring og indsats i relation til undervisningen, mens andre bliver irriteret, hvis de oplever, at undervisningen bliver for "folkeskoleagtig".

Slutteligt kan det også nævnes, at Klewe (2001) også har lavet en omfattende statistisk analyse af kursisterne på FHF på grundlag af registerdata. Her finder han bl.a., at eleverne på FHF typisk var ældre (dvs. over 21 år), når de blev sammenlignet med resten af landet. Samtidig har FHF en højere andel af kursister, som enten har en afbrudt gymnasial uddannelse bag sig, eller som har en erhvervsuddannelse bag sig. Kursisterne på FHF adskiller sig også fra resten af landet ved, at der er flere dimittender, hvor forældre har en mellemlang eller lang videregående uddannelse.

Afrunding og læsevejledning

I det næste kapitel, kapitel 2, opsummeres hovedresultaterne af analyserne i denne rapport. Det efterfølges af et kapitel, hvor vi ser de overordnede fordelinger i materialet. I dette kapitel - kapitel 3 - analyseres de unges sociale baggrunde, deres opvækstvilkår, tiden mellem folkeskolen og HF, valget af HF og oplevelsen af HF, herunder eventuelle overvejelser omkring et fravalg af HF.

Kapitel 4 indeholder en grundig analyse af kursisternes overvejelser omkring et evt. fravalg af HF-studiet på Frederiksberg HF. Kapitlet undersøger i detaljer, hvorledes forskellige faktorer påvirker kursisternes eventuelle overvejelser omkring et stop på FHF.

Endelig er der i rapportens bilag en kort gennemgang af en række af Center for Ungdomsforskning's tidligere undersøgelser af kursisterne på HF.

Resumé

I dette kapitel vil vi samle op på rapportens resultater. Udgangspunktet for denne rapport var et ønske om at undersøge de sociale baggrunde for kursisterne på Frederiksberg HF. Dette skulle ske i et perspektiv, hvor faktorer og hændelser i kursisternes opvækst og nuværende trivsel inkluderes. Dette centrale spørgsmål har vi forsøgt at belyse igennem en lang række forskellige analyser. Her vil vi samle og præsentere de centrale pointer.

Kursisternes baggrund og opvækst

- Hovedparten af kursisterne på FHF har forældre med en solid uddannelsesmæssig baggrund. 53 % af kursisterne beskriver endvidere deres forældres økonomiske situation som værende god. 41 % oplever derimod at forældrene nogle gange eller næsten altid har svært ved at få pengene til at slå til.
- 56 % af kursisterne har forældre, som ikke lever sammen mere (dette indeholder både skilsmisser og de tilfælde, hvor forældrene har været samlevende (uden at være gift), men ikke længere er det). Det fremstår som en høj andel af kursisterne, når der sammenlignes med andre undersøgelser af unge, hvilket peger på at det er et særligt kendetegn ved kursisterne på FHF.
- Majoriteten af kursisterne beskriver deres opvækst som tryk. 18 % betegner deres opvækst som utryk eller meget utryk.
- En stor del af kursisterne har oplevet forskellige problemer/hændelser i familien som fx alvorlig sygdom, dødsfald, selvmordsforsøg, psykisk sygdom i den nærmeste familie eller misbrug eller vold i hjemmet. 75 % har oplevet en eller flere af disse hændelser, og i mange tilfælde tillægger kursisterne disse oplevelser betydning i forhold til deres nuværende livssituation, trivsel og mulighed for at gennemføre HF.

Samlet set tegner det et billede af kursisterne som værende fra primært uddannelsesvante hjem. Der er mange, der stammer fra familier, hvor forældrene ikke længere bor sammen. Det er formentlig medvirken- de til at begrunde den væsentlige andel af kursister, der oplever, at forældrene har svært ved at få pengene til at slå til i hverdagen. Selvom der er mange af kursisterne, hvor forældrene ikke længere bor sammen, betegner hovedparten alligevel deres opvækst som tryk.

Med til dette billede hører der dog en vigtig nuance. En væsentlig majoritet af kursisterne har oplevet forskellige problemer eller hændelser i deres liv. Det kan fx være alvorlig sygdom, dødsfald i den nære familie, vold i familien, depression mv., som mange af kursisterne oplever, påvirker deres nuværende situation og ikke mindst deres mulighed for at gennemføre uddannelsen på FHF. Det fremstår kort sagt som et centralt baggrundsvilkår for mange af kursisterne på FHF.

Tiden efter folkeskolen og valget af HF

- 13 % af kursisterne kommer direkte fra folkeskole/efterskole, mens 87 % har foretaget sig andre ting. Hovedparten af disse har arbejdet, gået i gymnasiet eller taget en anden ungdomsuddannelse. 76 % af de kursister, som har foretaget sig andre ting, har afbrudt en eller flere uddannelser.
- De kursister, som tidligere har afbrudt en uddannelse, begrundet frafaldet med dalende motivation, umodenhed, personlige problemer eller oplevelsen af ikke at passe ind i det sociale miljø – fx pga. alderen. Mange har derfor valgt HF, fordi kursisterne her er ældre, og fordi de gerne vil have en kompetencegivende ungdomsuddannelse.
- Nogle kursister føler sig dårligt rustet fagligt i forhold til at gå i gymnasiet – enten pga. psykiske problemer, personlige problemer, problemer i opvæksten eller dårlige oplevelser i skolen. Nogle af disse kursister har valgt HF, fordi uddannelsen kun tager to år og forventes at være mindre krævende end gymnasiet.
- Generelt er der en tendens til, at nogle kursister har valgt HF gennem udelukkelsesmetoden, og ser det som en mulighed for at få en god uddannelse, mens man stadig overvejer, hvad man gerne vil. Andre har efter perioder med personlige problemer eller et eller flere afbrudte uddannelsesforløb fået meget mod på fremtiden og har derfor en meget målrettet tilgang og også planer for, hvad de vil efter HF.
- Kursisterne beskriver deres arbejds erfaringer eller uddannelsesforsøg forud for HF som noget, der har bidraget til at modne dem og givet dem brugbare erfaringer til fremover at kunne vælge, hvad de vil.

Analyserne peger her på, at hovedparten af kursisterne på FHF har tidligere uddannelses erfaringer med sig, når de begynder på FHF. En væsentlig del af kursisterne har måtte opgøre tidligere uddannelser af forskellige årsager. Det handler ofte om problemer med manglende motivation eller personlige problemer. Det peger på, at der er en risiko for, at de opgiver studiet på FHF af de samme årsager. En risikofaktor i dette er, at en del vælger HF ud fra en forventning om, at det vil være mindre krævende end fx det almene gymnasium. En anden risikofaktor er de personlige problemer. Analyserne i det foregående afsnit ("Kursisternes baggrund og opvækst") beskriver karakteren af nogle af disse problemer, og giver et fingerpræg om, hvor alment udbredte de er blandt kursisterne på FHF.

Oplevelsen af HF-uddannelsen

- 93 % af kursisterne er overordnet tilfredse med at gå på FHF.
- HF-uddannelsen opleves som rummelig i forhold til kursisternes forskellige baggrunde, aldersspredningen og oplevelsen af at man kan være sig selv. Dette opleves desuden som en modsætning til andre ungdomsuddannelser – fx gymnasiet som opleves som mere ekskluderende. HF opleves således som et sted, hvor man kan få en chance til.
- 68 % vurderer, at de klarer sig godt fagligt. Alligevel er skoletræthed og manglende motivation relativt udbredt.
- Kursister som beskriver deres opvækst som utryk oplever i mindre grad at klare sig godt fagligt, at være en del af fællesskabet i klassen og føler sig i mindre grad motiverede end kursister med en tryk opvækst.
- Det har ikke nogen negativ indflydelse på kursisternes faglige selvvurderede præstation, at de har afbrudt uddannelser bag sig – tværtimod er disse kursister ofte meget målrettede.

- 53 % har været fraværende fra undervisningen pga. personlige problemer i løbet af de seneste to uger på undersøgelsestidspunktet. Derudover har 10 % pjækket en eller flere gange.
- Pjæk opleves af nogle som et individuelt problem, mens andre er opmærksomme på de sociale mekanismer, som medvirker til kursisternes afslappede fraværskultur. Især de kursister, som har personlige problemer, efterspørger studiekammeraternes opbakning og hjælp til at holde fast i, at man skal komme til undervisningen. Det kan være svært at holde fast, når fraværskulturen er løs og op til den enkelte at administrere.

Alt i alt er der tale om en meget positiv vurdering af FHF. Det er meget få kursister, der overordnet set ikke er tilfredse med at gå på FHF. Det er et resultat, der lægger fint i forlængelse af, hvad tidligere undersøgelser af FHF har afdækket (se bilag 1 for en gennemgang af disse). Der er en væsentlig andel af kursister, der har været fraværende fra undervisningen pga. personlige problemer de seneste to uger. Det indikeres for norges vedkommende, at det er svært at få privatlivet til at passe med undervisningen, og at det kan være vanskeligt at håndtere fraværskulturen blandt kursisterne på FHF. I den henseende peger analyserne på, at opbakningen fra de andre kursister på holdet kan være med til at fastholde kursisten på uddannelsen.

Kursisternes trivsel, livssituation og netværk

- 82 % af kursisterne vurderer deres liv som godt eller meget godt samlet set. Majoriteten oplever også at have en god livsglæde og selvtilid.
- På trods af, at kursisterne generelt trives, har 60 % svaret, at de har eller har haft mindst en af følgende lidelser: alvorlig sygdom, spiseforstyrrelse, selvskadende adfærd, tvangstanker, selvmordstanker, angst eller depression. 41 % har alene haft depression på et tidspunkt i deres liv.
- Der er væsentlige andele af kursisterne (40 %), som har gået til behandling hos psykolog/psykiater, før de begyndte på FHF. Der er flere kvindelige end mandlige kursister (46 % vs. 33 %), der har gået til psykolog eller psykiater. 16 % af kursisterne har gået til psykolog eller psykiater, mens de har gået på FHF.
- Der er overvægt af kursister, som har gået til psykolog eller psykiater, før de begyndte på FHF, hvor forældrene ikke længere bor sammen (44 % vs. 33 %).
- 38 % betegner deres økonomiske situation som værende dårlig eller meget dårlig. 62 % af kursisterne arbejder ved siden af studierne. Heraf synes 19 %, at det i nogen grad påvirker indsatsen på HF negativt.
- 70 % har jævnlig kontakt til forældrene, og 78 % mener i høj eller meget høj grad at have et godt forhold til forældrene. De hjemmeboende kursister fremhæver de praktiske fordele ved at bo hjemme som en direkte støtte til at gennemføre uddannelsen. De udeboende kursister har deres eget liv og er i mindre grad under forældrenes indflydelse. Alligevel kan de være afhængige af at låne penge af forældrene til mad og efterspørger som udeboende nogle voksne mennesker at tale med.
- Kursisternes primære netværk er ikke overraskende deres venner eller kærestes. 87 % af kursisterne tilkendegiver, at de i høj eller meget høj grad kan tale om personlige problemer med venner/kæreste. 59 % kan i høj eller meget høj grad tale med forældrene om problemer, mens 8 % slet ikke kan eller har forældre at tale om personlige problemer med.

Det er et sammensat billede, der viser sig i disse analyser. På den ene side tegner der sig et billede af, at langt de fleste kursister har det ganske godt og trives vel. De har for manges vedkommende et godt forhold til deres forældre, som de også i mange tilfælde kan tale med om deres eventuelle problemer. På den anden side er der samtidig signifikante andele, som lider af forskellige lidelser eller kæmper med forskellige personlige problemer. Det er problemer, som kan og for en dels vedkommendes påvirker deres betingelser for at kunne gennemføre uddannelsen på FHF. Bl.a. er depression ganske udbredt blandt kursisterne på FHF.

I forlængelse af de tidligere analyser peger det på, at FHF for mange af kursisterne er et godt sted at være. De er tilfredse med forholdene og trives godt. Analyserne peger dog samtidig på, at en stor del kursisterne

har en tung personlig bagage at bære på, som kan påvirke deres muligheder for at forblive på uddannelsen, og som FHF i en eller anden udstrækning må forholde sig til. Det stiller i al fald væsentlige krav til uddannelsesstedet og de forskellige eksisterende støttesystemer som studievejledningen og tutor-ordningen. Netop fastholdelsen på uddannelsen vender vi tilbage til i det næste afsnit, hvor vi ser på resultaterne af analysen af risikofaktorer i relation til frafald på HF-uddannelsen.

Risikofaktorer for overvejelser om at afbryde HF-uddannelsen

- 25 % af kursisterne har overvejet at stoppe på HF på et tidspunkt – 7 % overvejer det på undersøgelsestidspunktet. De hyppigste årsager er frygt for ikke at kunne gennemføre uddannelsen tilfredsstillende, personlige problemer og manglende interesse for fagene.
- Overvejelser om stop på HF varierer meget mellem de enkelte klasser og tyder på, at sociale mekanismer eller forhold i de enkelte klasser har stor betydning for fastholdelsen af kursisterne.
- Halvdelen af kursisterne synes, at de i mere eller mindre grad kan tale med studievejledningen om personlige problemer. Mange er rigtig glade for den støtte, de kan få, og fremhæver den personlige relation til en vejleder eller tutor som afgørende for, at de kan gennemføre uddannelsen.
- De faktorer, som har størst betydning for kursisternes overvejelser om at afbryde uddannelsen, drejer sig om utilfredshed med uddannelsen, at klare sig fagligt dårligt, at være umotiveret, at have dårligt helbred, depression, at have haft en utryg opvækst og at mangle venner at tale med om personlige problemer.

Analyserne aftegner samlet set et billede af, at en pæn andel af kursisterne på FHF på et eller andet tidspunkt undervejs i deres uddannelse har overvejet at stoppe. Det er dog forholdsvis få, der på undersøgelsestidspunktet aktuelt overvejer at stoppe. Det sociale samvær og sammenhold i de enkelte klasser har tilsyneladende betydning for overvejelser omkring afbrud af uddannelsen.

En vigtig brik i denne sammenhæng er studievejledningen og tutorerne. Mange af kursisterne oplever, at de kan bruge studievejledningen og tutoren til at vende personlige problemer og netop den personlige kontakt bliver fremhævet som væsentlig – og afgørende for fastholdelsen på uddannelsen. Det peger på studievejledningens og tutorernes væsentlige rolle i at mindske frafaldet på uddannelsen. De tidligere analyser af kursisternes baggrund og bagage indikerer dog samtidigt, at det for store dele af kursistgruppen er omfattende og tunge problemstillinger, som de bærer rundt på. Det illustrerer indirekte omfanget af de problemstillinger som FHF – her i form af studievejledningen og tutorordningen – møder.

Undersøgelsens resultater

I dette kapitel tager vi fat i en række af undersøgelsens overordnede problemstillinger. Kapitlet vil præsentere en række analyser af kursisternes baggrund, herunder deres opvækst og tiden mellem folkeskolen og FHF, overvejelser i forbindelse med valget af HF, kursisternes trivsel generelt og deres trivsel på uddannelsen.

Kapitlet vil tage udgangspunkt i den statistiske analyse af kursisternes besvarelser af undersøgelsens spørgeskema, men vil løbende krydsklippe disse statistiske analyser med citater og analyser af undersøgelsens interviewmateriale. Denne krydsklipning skal medvirke til at uddybe og udfordre de statistiske analyser – således at de forskellige realiteter, der skjuler sig bag tallene, bliver udfoldet bedst muligt.

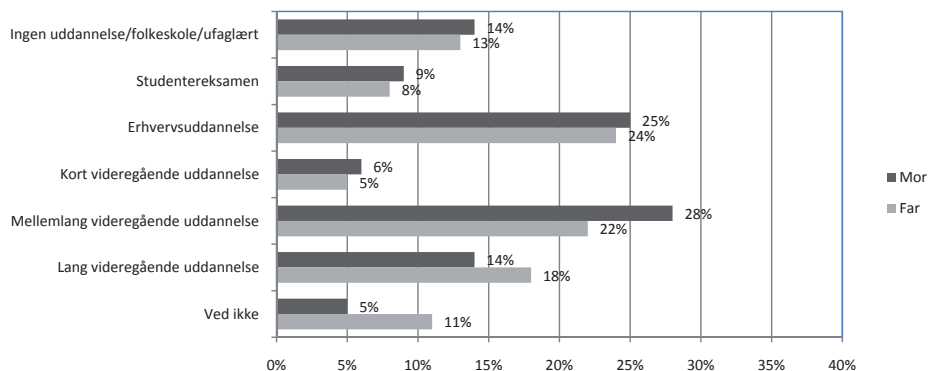
Indledningsvis vil vi tage fat i en talmæssig beskrivelse af kursisternes baggrund på en række forskellige faktorer, hvorefter vi tager fat i de unges tidligere eventuelle erfaringer med uddannelsessystemet og begrundelser for at vælge netop HF.

Hvem er kursisterne på Frederiksberg HF?

Der indgår 384 gyldige besvarelser af spørgeskemaet i den statistiske analyse, hvilket giver en svarprocent på ca. 80 %. Lidt over halvdelen - 57 % af disse stammer fra kvinder, og 43 % fra mænd, hvilket svarer fint til den samlede registrerede fordeling på køn (56 % kvinder og 44 % mænd) på FHF. Aldersmæssigt er de yngste deltagere 16 år og ældste deltagere 33 år. Hovedparten er mellem 18 og 21 år (69 % falder i dette aldersinterval) – den største andel er 19 år (20 %) på undersøgelsestidspunktet. Dette bekræfter billedet af, at det generelt er yngre kursister, som går på FHF, hvilket fx Lindstrøm, Simonsen og Katznelson (2007) også kommer frem til i deres analyse af kursisterne på FHF.

75 % af deltagerne har en etnisk dansk baggrund. De resterende 25 % er enten født i Danmark, men har forældre med en anden etnisk baggrund end dansk (18 %) eller er ikke født i Danmark og har forældre med en anden etnisk baggrund end dansk (7 %). Andelen af kursister med anden etnisk baggrund end dansk dækker både over kursister med baggrund i fx Norden, Europa eller i Afrika.

Figur 1: Forældrenes uddannelsesmæssige baggrund.

40 % bor hos forældre (eller en af dem). 51 % bor i lejlighed – enten alene (23 %) eller sammen med venner eller kæreste (28 %). Et fåtal bor på kollegieværelse (5 %). De resterende 5 % bor i andre boformer – typisk på værelse hos fremmede eller hos anden familie end forældrene. 4 % af deltagerne har børn.

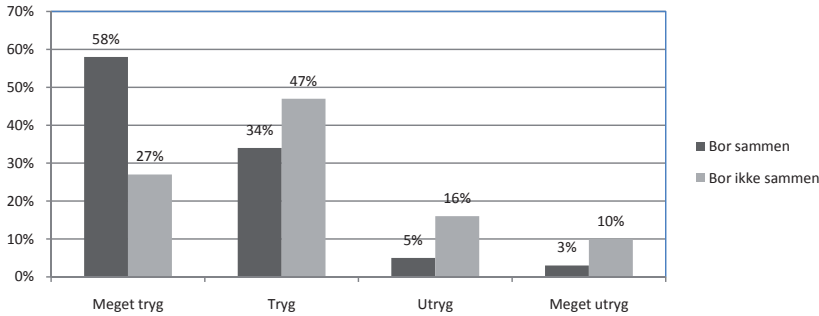
Hovedparten af kursisterne på FHF stammer fra familier, hvor forældrene har en solid uddannelsesmæssig baggrund. Forældrenes uddannelsesmæssige baggrund er vist i figur 1. Den største andel af mødrene og fædre har en mellemlang videregående uddannelse tæt efterfulgt af en erhvervsuddannelse. Sammenlignes tallene med tal fra Klewes (2001) undersøgelse af kursisterne på FHF, er de umiddelbart meget sammenlignelige (Klewe 2001: 8). Klewe konstaterer samtidig, at kursisterne (dimittender) på FHF er kendetegnet ved, at forældrene i højere grad har en lang eller mellemlang videregående uddannelse, når man sammenligner med resten af landet. Omvendt er færre forældre til kursister på FHF, som har en erhvervsuddannelse sammenlignet med resten af landet (Klewe 2001:8)

Foruden forældrenes uddannelsesmæssige baggrund er kursisterne blevet bedt om at vurdere forældrenes økonomiske situation. Denne beskrives af 53 % af kursisterne som værende god. 29 % oplever, at forældrene nogle gange har svært ved at få pengene til at slå til, mens 12 % oplever, at forældrene næsten altid har svært ved at få pengene til at slå til. Det virker umiddelbart i modstrid med opfattelsen af, at rekrutteringen af kursister til FHF hovedsageligt sker fra et økonomisk velstående område, når 42 % af kursisterne oplever, at deres forældre har en eller anden form for økonomiske problemer. 74 % af kursisterne har flyttet en eller flere gange i løbet af deres opvækst. 29 % har flyttet 4 eller flere gange. Antallet af flytninger er forbundet med forældrenes samlivsstatus. I alt har 56 % af kursisterne forældre, som ikke er samlevende mere. Hvis dette ses i relation til antallet af flytninger, så har 41 % af de kursister, hvor forældrene ikke er sammen mere, flyttet 4 eller flere gange. Dette tal falder til 14 % blandt de kursister, hvor forældrene stadig er sammen. Det er en høj andel af kursisterne, hvor forældrene ikke bor sammen. Tal fra andre undersøgelser peger på, at andelen af kursister på FHF, der har forældre, som ikke længere er sammen, er signifikant og markant højere. Fx fremgår det af en repræsentativ undersøgelse ("Når det er svært at være ung i DK" - som ikke er udgivet endnu), at 31 % af de unge i undersøgelsen har forældre, der er ikke længere er sammen. Kigges der specifikt på de unge, der går på en gymnasial uddannelse, er andelen her faldet til 24 %. Det peger på, at der er en væsentlig overrepræsentation af kursister på FHF, hvor forældrene ikke længere er sammen.

Kursisternes opvækst

Hvis blikket zoomes yderligere ind på de unges opvækst, så betegner hovedparten (82 %) af de unge deres opvækst som tryk eller meget tryk, mens 11 % finder, at deres opvækst var utryk, og yderligere 7 %

Figur 2: Oplevelsen af trygheden i opvæksten i relation til om forældrenes bor sammen.

finder, at den var meget utryk. Der er en klar sammenhæng mellem denne subjektive vurdering af tryk i opvæksten og forældrenes økonomiske situation. Blandt de unge, som ikke mener, at forældrene har økonomiske problemer, betegner 53 % deres opvækst som meget tryk. Denne andel falder til 13 % i de situationer, hvor forældrene næsten altid har problemer med at få pengene til at slå til. Den samme relation ses mellem antallet af flytninger og oplevelsen af tryk under opvæksten. De unge, som ikke er flyttet igennem barndommen, er mere tilbøjelige til at finde deres barndom meget tryk (53 %), end de unge, der er flyttet 4 eller flere gange (her er den tilsvarende andel 26 %). Der kan dog være mange årsager til flytning, og en del kursister forklarer flytninger med familieforøgelse og behov for mere plads, mens andre må flytte i forbindelse med, at forældrene har skiftet arbejde eller i forbindelse med skilsmisse. Flytning kan således både hænge sammen med lykkelige og ulykkelige omstændigheder.

Oplevelsen af en tryk opvækst er også forbundet med forældrenes samlivsstatus. Hvis forældrene stadig er gift eller samlevende, øges chancen for, at den unge også vurderer opvæksten som værende mere tryk. Denne relation er vist i figur 2.

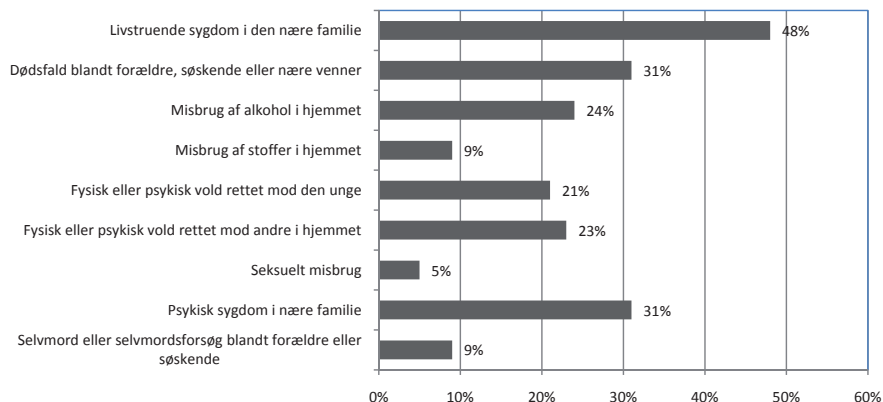
De foregående analyser kredsed omkring kursisternes opvækst og forældrenes samlivsstatus. I det følgende vil vi se på, i hvilket omfang kursisterne har oplevet forskellige sociale hændelser i deres liv. Udtrykket "en social hændelse" er her et forsøg på at kategorisere forskellige former for sygdom, misbrug og voldsomme oplevelser i kursistens nære familie under en samlende betegnelse. Figur 3 viser andelen af kursister på FHF, som har oplevet forskellige sociale hændelser.

Figuren indikerer tydeligt, at en stor del af kursisterne har oplevet forskellige former for sygdom, dødsfald, vold eller misbrug i hjemmet/ familien og dermed har tunge oplevelser med i 'bagagen', når de begynder på FHF. 48 % har oplevet livstruende sygdom, 31 % har oplevet psykisk sygdom og 31 % har oplevet dødsfald, hvilket er de hyppigst forekommende hændelser, som kursisterne har oplevet. Ser man desuden på antallet af sociale hændelser i den enkeltes liv, viser det sig, at 25 % af kursisterne ikke har oplevet nogle af de nævnte begivenheder, mens 75 % har oplevet en eller flere. Figur 4 viser fordelingen af antallet af hændelser blandt kursisterne.

I de tilfælde, hvor kursisten kun har oplevet en enkelt af hændelserne, er der overvejende tale om livstruende sygdom i den nære familie.

Sættes disse sociale hændelser i relation til kursistens vurdering af tryk under opvæksten, påvirker de alle – undtagen livstruende sygdom – vurderingen i negativ retning. At livstruende sygdom ikke har så stor betydning som de andre hændelser skyldes formentlig, at sygdommen måske overvindes – hvis ikke kom-

Figur 3: Andele af unge på FHF, der har oplevet forskellige hændelser.

mer vi over i kategorien dødsfald. Desuden kan der være tale om sygdom blandt søskende og ikke nødvendigvis blandt forældrene - de primære omsorgsgivere.

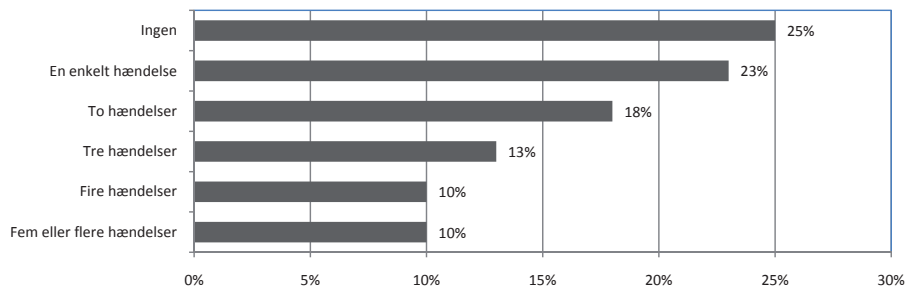
Disse sociale hændelser står ikke alene. Vender vi tilbage til forældrenes samlivsstatus, peger analysen på, at hvis kursisten har oplevet misbrug i hjemmet af stoffer eller alkohol, vold rettet mod kursisten selv eller andre i hjemmet eller psykisk sygdom i familien, så øges sandsynligheden samtidig for, at forældrene ikke længere bor sammen. Forekomsten af sociale hændelser i hjemmet, skilsmisse blandt forældrene eller oplevelsen af tryghed i barndommen er derimod ikke relateret til forældrenes uddannelsesmæssige baggrund. Som vi også skal se i de følgende afsnit, er det da også oplevelsen af opvæksten og ikke forældrenes sociale baggrund, som har betydning for kursisterne mht. hvordan de trives og klarer sig på HF.

”En dum tid” – oplevelsen af problemer i familien

I interviews med kursister fra FHF kommer der mange meget forskellige fortællinger frem om kursisternes opvækst og familieforhold, som de selv tillægger betydning i forhold til deres nuværende livssituation og deres oplevelse af at gå på HF.

Nogle af kursisterne fortæller om ”en dum tid” under opvæksten med problemer i hjemmet - fx psykisk sygdom, dødsfald eller misbrug, som har haft en negativ indflydelse på trygheden i hjemmet, relationen til forældre og for indsatsen i skolen. I nogle tilfælde har forældrene været fraværende eller har haft personlige

Figur 4: Antal sociale hændelser i kursisternes liv.

problemer, således at de unge i perioder har været meget overladt til sig selv, og flere fortæller om nogle meget konfliktfyldte situationer omkring forældrenes skilsmisse, hvor familien pludselig er blevet splittet op, og hvor forældrene ikke har haft overskud til at forholde sig til børnenes problemer – enten personlige problemer eller problemer i skolen.

En kursist fortæller i det følgende om en turbulent tid i barndommen og betydningen for hendes nuværende oplevelse med at gå på HF:

”Skolen begyndte jeg at blive væk fra, og jeg begyndte også at drikke alkohol rigtig tidligt. Min far han var også rigtig ked af det, fordi det var hårdt for ham, så jeg manglede en eller anden til ligesom at holde fast på mig. Jeg gik mine egne veje og gjorde hvad der passede mig og tog i skole, når jeg havde lyst (...) han kunne ikke holde styr på mig overhovedet og han var heller ikke så tit hjemme eller noget, så jeg var ret fri. Jeg syntes jo at det var helt vildt sjovt dengang. Nu synes jeg ikke det er så sjovt. Jeg har jo slet ikke fået alle de ting med jeg skulle fra skolen – alle de grundlæggende ting, man skal kunne, dem mangler jeg – fx grammatik og alle sådan nogle ting.”

I nogle tilfælde som i eksemplet ovenfor, forbinder kursisterne oplevelser under opvæksten direkte med deres nuværende faglige usikkerhed eller manglende kompetencer. Andre fremhæver særligt de konsekvenser en utryk opvækst har haft for deres psykiske velbefindende både i barndommen og nu. Et uddrag at en sådan fortælling lyder:

”Min far, han har ingen social forståelse overhovedet. Han har ikke sådan taget sig af os. Han var ligeglad og mente bare at børn skal have lov at passe sig selv. Min mor var meget syg og der skete bare de sindssygeste ting i vores liv, og det var bare sådan, at hvis der var noget i vejen, hvis vi var kede af det, så skulle vi bare tage os sammen.”

I nogle tilfælde har situationen i hjemmet betydet, at den unge har haft travlt med at komme væk hjemmefra og få et arbejde, og at uddannelsesplanerne derfor er røget i baggrunden. En kvinde fortæller således:

”Jeg har længe haft noget angst og depression og sådan nogle ting. Jeg har haft det i rigtig mange år. På det tidspunkt (9. kl.) havde der bare været sådan nogle ting med familie, som fik det til at blive værre, så derfor flyttede jeg hjemmefra.”

Problemer i familierne og skilsmisshistorier fylder meget i kursisters fortællinger om opvæksten. Det skal dog understreges, at nogle af kursisterne ikke oplever, at skilsmisse blandt forældrene har nogen særlig betydning i forhold til situationen her og nu – især hvis der ikke har været andre problemer end selve skilsmissen.

Mobning og problemer i skolen

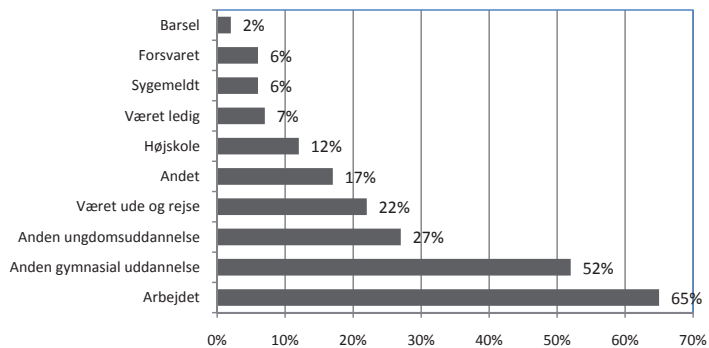
Et andet tema, som kursisterne kommer ind på i deres fortællinger om opvæksten, handler om dårlige oplevelser i skolen – enten med kammerater eller lærere. For nogle af kursisterne har især grov mobning i folkeskolen, problemer med at få venner, eller problemer med i det hele taget at falde til i skolen sat sig spor og har haft betydning for det faglige og sociale både tidligere i skolen og på FHF. I spørgeskemaet har 34 % af kursisterne svaret, at de har været udsat for mobning. En beretning om en svær skoletid med mange skoleskift og kommunens indblanding lyder således:

”Jeg pjækkede rigtig meget. Jeg kunne slet ikke holde ud at være der, så jeg gik bare hjem, og min mor kunne ikke få mig i skole, fordi jeg bare var fuldstændig ulykkelig over at skulle derhen. Til sidst sagde kommunen, at enten så går du i skole, eller også så tager vi dig væk fra din mor (...). Det var en dum tid. Der var ikke rigtig nogen, der havde det godt, og det var noget rod”

For nogle handler det om episoder med lærere, som enten ikke har grebet ind eller direkte har medvirket til at kursisten har oplevet at have det svært i skolen. En kvinde fortæller om forholdet til sine lærere i skolen:

”Det var rigtig rigtig svært - det var psykisk terror, kan man sige(...) Jeg havde det rigtig dårligt og gik og spændte og blev så indlagt på børneafdelingen med kronisk hovedpine.”

Figur 5: Hvad har de unge foretaget sig siden de forlod folkeskolen og til de begyndte på FHF. Der har været mulighed for at vælge flere ting, derfor summerer tallene ikke til 100 %.

Problemer i familien og skolerelaterede problemer spiller i nogle tilfælde sammen, mens det i andre tilfælde i sig selv er problemerne i skolen, der opleves som årsagen til fx en spiseforstyrrelse, angst, OCD eller depression, hvilket igen spiller ind på kursisternes nuværende mulighed for at gennemføre HF.

I kombination med de familierelaterede problemer i opvæksten og de mere skolerelaterede problemstillinger er der også det, som nogle af kursisterne selv kalder teenageproblemer. Det kan fx handle om konflikter med forældre eller det at man begynder at være del af en bestemt vennekreds, hvor man prøver forskellige ting af. En mandlig kursist fortæller:

"Jeg gik sammen med de forkerte og begyndte at leve en rigtig hård livsstil, da jeg var 13 år. Det er klart, at når man først synes det er normalt at drikke sig fuld hele tiden og ryge hash og tage alle mulige stoffer, så sejler man bare rundt i det".

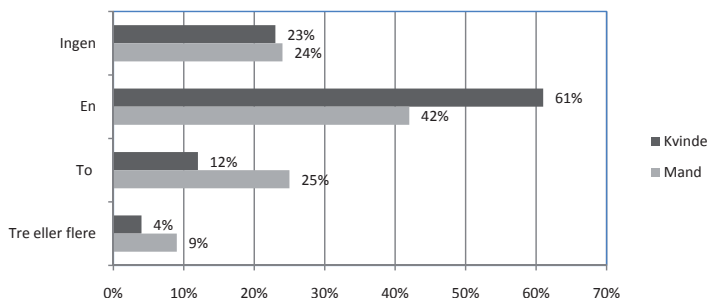
Den svære periode som teenager opleves af nogle som en tid, hvor man havde travlt med at løsrive sig derhjemmefra, ikke passede sin skolegang og måske ikke havde lyst til noget. I den situation kan det være ekstra svært for de unge, som samtidig har problemer derhjemme eller har svært ved at falde til.

Interviewene med kursister fra FHF bekræfter tallene i figur 4 mht. at problemer i opvæksten ofte handler om komplekse og flerfaktuelle problemstillinger – ofte er der tale om en hel kæde af problemer og svære oplevelser i den unges liv. Samtidig er der nogle mere generelle ungdomsproblematikker som fx skoletræthed eller teenageproblemer, der ikke nødvendigvis er relateres til utryk opvækst, men som også hører med til at forstå unges veje og omveje til HF-uddannelsen.

Opsummering

Hovedparten af kursisterne synes, at de har haft en tryk opvækst, mens 18 % vurderer deres opvækst som værende utryk eller meget utryk. Hertil kommer, at 75 % har oplevet mindst en social hændelse så som livstruende sygdom, dødsfald, psykisk sygdom, selvmordstanker/-forsøg, misbrug, overgreb eller vold i den nære familie eller barndomshjemmet. Ingen af disse forhold kan føres tilbage til forældrenes uddannelsesstatus. Kursisterne giver udtryk for, at utryk og problemer i familien og problemer i folkeskolen kan have betydning for, hvordan de trives fagligt og socialt på HF.

Figur 6: Antal afbrudte uddannelser, før kursisten begyndte på HF. Fordelt på køn.

Tiden mellem folkeskolen og HF

Hovedparten af de unge (87 %) har foretaget sig forskellige ting efter de afsluttede folkeskolen og begyndte på HF. Kun 13 % kommer direkte fra 10. klasse. Figur 5 viser, hvad de 87 % har foretaget sig i mellemtiden. Hovedparten har arbejdet eller været under uddannelse. Kvinderne har i lidt større udstrækning end mændene gjort sig erfaringer på en anden gymnasial uddannelse. De har også i større omfang været sygemeldt. Omvendt har flere mænd end kvinder gjort sig erfaringer på andre, ikke-gymnasiale uddannelser, i forsvaret eller har været i arbejde.

76 % af de kursister, som ikke kommer direkte fra 10. klasse (hvilket svarer til 67% af alle kursister) har en eller flere afbrudte uddannelser bag sig. Fordelingen ses i figur 6.

Mændene har i højere grad end kvinderne flere afbrudte uddannelser bag sig. Der er naturligvis også nogle af kursisterne, som har gennemført en uddannelse – fx en erhvervsuddannelse før de begyndte på HF. Tallene viser desuden en tendens til, at andelen som har afbrudte uddannelser bag sig er større hos de kursister, som synes at de har haft en utryg opvækst. Af dem med utryg opvækst har 35 % afbrudt mindst to gange, mens det er 21 % af dem med tryk barndom. På samme måde stiger antallet af afbrudte uddannelser også, hvis forældrene er skilt/gået fra hinanden. Der er desuden markant flere med utryk barndom, som har været sygemeldte i tiden mellem Folkeskole og HF i modsætning til dem med tryk barndom (15 % vs. 3 %). Derimod er der ingen sammenhæng mellem oplevelsen af opvæksten og hvor vidt kursisterne har arbejdet eller været under uddannelse, før de påbegyndte HF.

I interviewene fremhæver kursisterne forskellige faktorer, som har haft betydning for, at de har afbrudt en uddannelse eller har foretaget sig andre ting mellem folkeskolen og HF. I det følgende vil vi dykke lidt ned i disse fortællinger, fordi kursisternes tidligere erfaringer med uddannelse eller arbejde i høj grad spiller ind på deres indstilling til og oplevelser af at gå på HF.

Erfaringer med gymnasiet eller andre ungdomsuddannelser

”Det var bare manglende interesse for det faglige. Det sociale var fint. Der var masser af fester osv., så det var jeg tilfreds med, men det var næsten for meget. Jeg prøvede jo bare at følge med, men det afspejlede sig så på mine karakterer. Jeg ville ikke kunne gennemføre gymnasiet med et højt nok snit, så jeg droppede ud!”

Således lyder en typisk beskrivelse af gymnasietiden fra en af de kursister, som gik ud af gymnasiet efter knap to år. Nogle beskriver således kombination af dalende motivation og for meget festkultur som årsagen til at de afbrød gymnasiet. En anden kursist fortæller om dalende motivation i forbindelse med en periode med nedtrykthed, som han ikke tidligere havde oplevet:

"Min motivation var forsvundet. Mit arbejdsniveau og -moral var gået drastisk ned. Jeg havde været lidt smådeprimeret i det meste af min gymnasietid. Det var kommet pludselig – jeg ved ikke rigtig hvorfor. Så kunne jeg godt mærke, at jeg havde brug for en pause. Jeg kunne ikke rigtigt tage mig sammen til noget. Det var ikke fordi jeg ikke følte, at jeg kunne følge med, jeg kunne bare ikke tage mig sammen"

For andre kursister er der ikke kun tale om motivationsproblemer men også problemer i forhold til at følge med fagligt. Efter et eller flere forsøg med gymnasiet har mange af de unge i taget en pause fra uddannelsessystemet, hvor de har arbejdet for igen at blive klar og genfinde motivationen til uddannelse. Som det også fremgår af citaterne, er de unge ambitiøse mht. ikke bare at klare sig igennem en uddannelse, men derimod at klare sig godt – ellers synes de ikke, at det kan betale sig. Flere fortæller om, at det er deres forældre eller en studievejleder, som har opfordret dem til at tage en ordentlig pause, så de kunne blive rigtig klar igen. En mandlig kursist fortæller om pausen mellem gymnasiet og HF:

"Jeg skulle have noget arbejde, men vidste at jeg ville tage en HF. Men jeg ville ikke bare starte på HF et halvt år efter jeg var droppet ud af gymnasiet. Jeg skulle være mere parat. Jeg skulle arbejde så meget, så jeg skulle have lyst til at tage en uddannelse. Først arbejdede jeg lidt som tjener, men det var ikke mig. Så arbejdede jeg halvandet år med handicappede, og det var noget for mig. Det var meget spændende"

En sammen måde fortæller en anden ung mand og at arbejde efter sit forsøg med gymnasiet:

"Det var bedre at droppe ud, men jeg vidste allerede der, at jeg ville læse igen, og så lærte jeg, at jeg i hvert fald ikke vil stå i butik hele mit liv. Det var bare ikke mig det der med 7-8 timer om dagen og stå op hele tiden, og ikke være særlig kreativ. Jeg ville gerne sådan noget, hvor jeg skulle tænke lidt mere end bare at trykke 'bip'"

I begge citaterne ovenfor fremgår det, at de unge allerede efter det første mislykkede forsøg i gymnasiet er klar over, at de ville søge ind på HF på et tidspunkt, og ikke er i tvivl om, at de ville tage en uddannelse. Samtidig gør de sig erfaringer på arbejdsmarkedet, som kan være med til at give dem en idé om, hvad de gerne vil eller ikke har lyst til at arbejde med, hvilket også kan være motiverende for at gå i gang med en uddannelse.

Denne gruppe af unge, som nu går på FHF efter et mislykket forsøg med fx gymnasiet – også kaldet second-chance-kursister – består både af unge med en tryk barndom og med en mere turbulent opvækst. For nogen er der således også andre årsager til at falde fra gymnasiet end bare den dalende motivation – fx personlige problemer eller helbredsproblemer, hvilket en ung kursist fortæller om i det følgende citat:

"Jeg gik tre gange på gymnasiet. Første gang droppede jeg ud efter et halvt år, anden gang efter 2 måneder – der gik jeg fysisk ned med stress. Min krop reagerer meget på, at jeg bliver stresset. Jeg kunne simpelthen ikke gå. Min lungekapacitet blev reduceret og jeg kunne simpelthen ingen ting. Så startede jeg så igen for 3. gang og gennemførte så 1.g og startede så her på HF. Jeg var træt af at være den ældste i gymnasiet. Jeg kunne slet ikke følge med på humoren i klassen, og jeg havde bare andre præferencer end dem i klassen"

Citatet peger desuden på en vigtig ting – nemlig at aldersspredningen er meget lille i gymnasiet og at dette er en barriere, når man efter flere forsøg sidder som den ældste i klassen. Det er med andre ord vigtigt for de unge at føle, at man matcher uddannelsen både fagligt og socialt.

Hvad enten det har været manglende motivation, umodenhed eller personlige problemer, der var skyld i, at gymnasiet ikke kunne gennemføres, fremhæver kursisterne HF som en god mulighed for at få sig den kompetencegivende eksamen, som de ønsker at få. Dette uddybes nærmere i afsnittet om "Valg af HF".

At føle sig anderledes

Flere af kursister forklarer det, at de tidligere har afbrudt en uddannelse med, at de har følt sig anderledes og ikke føle at de kunne passe ind. En kvinde fortæller om sit forsøg med HTX:

"Jeg begyndte på HTX, og der gik jeg så i tre uger. Det var nok mest fordi det var en ren drengeklasse, jeg kom ind i. De sad og spillede World of Warcraft hele tiden, og der passede jeg bare ikke ind. Jeg kunne godt lide fagene og sådan, men de andre var bare alt alt for 'små' i forhold til mig. Der var jo nogen på 15 og jeg var den ældste"

Ligesom med kvinden i foregående afsnit, som efter 3 forsøg i gymnasiet følte sig meget ældre end de andre, er det for kvinden i dette citat alderen men også kønnet og interesser hos de medstuderende, som

har betydning for, at hun afbryder uddannelsen. En mandlig HF-kursist fortæller i et andet interview en lignende historie om ikke at passe ind:

"Jeg begyndte på teknisk skole og gik der et par uger, og så gik det op for mig, at alle dem der gik der, de røg hash hver dag og tog stoffer, og der var ikke nogen der ville en skid. Jeg synes sgu ikke selv at jeg er dum og jeg synes, at jeg har nogle mål. Jeg kunne ligesom se, at alle dem der ikke kunne noget andet, de var samlet der, og det gad jeg ikke være en del af. Så begyndte jeg på HTX, som er fuldstændig modsat. Det var et for højt niveau. Det gik ikke, lige meget hvor hårdt jeg arbejdede."

Desuden fortæller enkelte kursister om diskrimination og et dårligt forhold til lærerne, som har bidraget til følelsen af ikke at passe ind på en uddannelse.

Eksemplerne ovenfor understreger, at det ikke kun er faglige kompetencer, som er afgørende for, hvor vidt man kan gennemføre en uddannelse, men også det, at de unge føler sig som en del af et fællesskab eller kan identificere sig med kulturen i klassen eller på uddannelsesstedet. I modsætning til de meget snævre rammer for at føle sig rigtig på nogle af de andre uddannelser, som kursisterne har prøvet, opleves HF i højere grad som en uddannelse, der kan rumme forskellighed og forskellige måder at være på. Mere om dette i afsnittet om "Oplevelsen af HF-uddannelsen".

Skoletræthed og erfaringer på arbejdsmarkedet

En anden gruppe kursister på FHF har været mere famlende overfor, hvad de ville efter folkeskolen, og har ikke i første omgang set en gymnasial uddannelse som en oplagt mulighed. Typisk har de haft en række forskellige jobs og/eller har evt. prøvet forskellige uddannelser som fx frisørskolen, sosu-uddannelse, forskellige kreative uddannelser, militæret eller lignende. Nogle beskriver deres første valg af uddannelse som meget tilfældige, og motivationen har derfor hurtigt været dalede. En ung kvinde fortæller om tiden lige efter folkeskolen og en kort periode på frisørskolen:

"Sommerferien var ved at være ovre, og for mig var det bare sådan last minute. Jeg tog til Århus, fordi jeg havde en kæreste der, og Jeg skulle jo lave et eller andet, og så blev det det, men jeg var der kun i tre måneder... det var bare for at lave et eller andet"

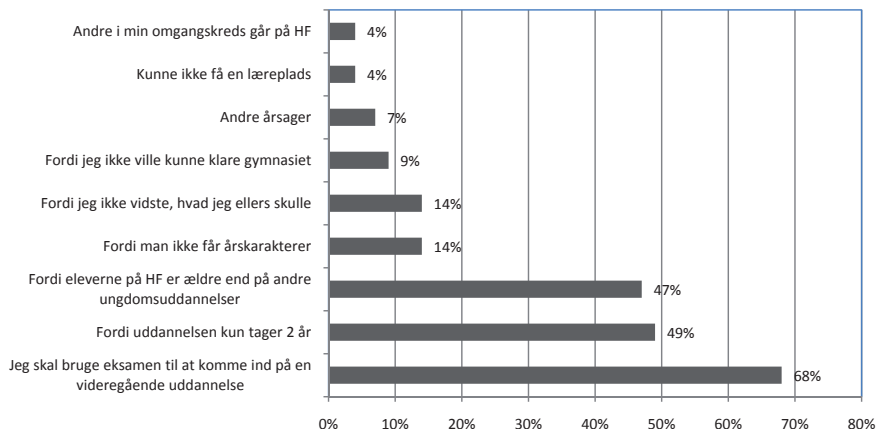
Hos flere af de kursister, der i interviewene fortæller om at flakke rundt mellem forskellige uddannelser og jobs, er dette samtidigt forbundet med skoletræthed og personlige problemer. En kvinde som valgte at arbejde i stedet for at begynde på en uddannelse fortæller:

"Jeg vidste ikke hvad jeg ville. Jeg havde det ikke godt på det tidspunkt, så jeg havde ikke noget overskud, og jeg vidste at jeg ikke ville kunne passe en uddannelse(...) Jeg skulle have en pause fra det der pres. At jeg bare gerne ville prøve at stå op om morgenen og komme af sted og lave et eller andet hjernedødt og så få fri - rigtigt fri, hvor man ikke skulle tænke på lektier og alt det her. Det var jo ikke længe siden at jeg var flyttet hjemmefra. Der var mange ting, man lige skulle sætte sig ind i. Det havde jeg ikke helt overskud til samtidigt med skole."

Sammenfattende kan man sige, at HF-kursisterne forklarer deres eventuelle afbrudte uddannelser med manglende motivation, skoletræthed, problemer eller oplevelsen af ikke at kunne matche uddannelsens faglige niveau eller sociale miljø. Andre har været skoletrætte eller har haft svært ved at vælge, hvad de skulle efter folkeskolen og har derfor brugt nogle år på arbejde eller har forsøgt sig med forskellige uddannelser.

Både hos de kursister med gymnasieerfaringer og hos de som har arbejdet eller haft svært ved at beslutte sig for noget, er der nogen, som har en utryk opvækst bag sig. I interviewene fortæller nogle kursister om, hvordan en utryk opvækst har spillet ind på forløbet efter folkeskolen den måde, at personlige problemer eller problemer derhjemme har haft betydning for, at den unge fx blev nødt til at flytte og få et arbejde eller oplevede ikke at have overskud til at gennemføre en uddannelse. Hos andre af interviewpersonerne med en mere stabil opvækst skyldes rækken af afbrudte uddannelser dog også skoletræthed, manglende motivation eller umodenhed i forhold til ikke at kunne styre mængden af sociale aktiviteter i forhold til at honorere de faglige krav. Generelt omtaler kursisterne dog ikke kun deres tidligere uddannelsesforsøg som

Figur 7: Begrundelse for valget af HF. Der har været mulighed for vælge flere svar, hvorfor tallene ikke summerer til 100%.

noget der mislykkedes – de beskriver også deres erfaringer med uddannelse eller arbejde som en modningsproces og en periode de har lært noget af.

Som det også vil fremgå af næste afsnit om motiver for at vælge HF, har kursisternes historier om tiden mellem folkeskolen og HF væsentlig betydning for, at de netop valgte HF. Det har betydning for deres forventninger, deres motivation, deres individuelle succeskriterier og oplevelsen af hvordan de klarer sig fagligt. HF-uddannelsen beskrives af kursisterne i høj grad som et sted, hvor man kan få en chance til, nu hvor man er blevet mere moden og har mere fokus på det faglige, og HF opleves ikke så ekskluderende som fx gymnasiet eller andre uddannelse, hvor man i højere grad skal passe ind på en bestemt måde.

Valget af HF

I dette afsnit gennemgås kursisternes motiver for at vælge HF. De hyppigste motiver er ifølge svarene på spørgeskemaet, at kursisterne har planer om at læse videre, at HF kun tager 2 år, og at man er ældre end på andre uddannelser. Figur 7 viser kursisterne begrundelser for at vælge HF.

Der er små kønsforskelle på nogle af begrundelserne for valget af HF. Kvinderne er en smule mere tilbøjelige til at lægge vægt på, at kursisterne på HF er ældre og på fraværet af årskarakterer, mens mændene fokuserer en anelse mere på, at uddannelsen kan gennemføres på to år.

Kursisterne fremhæver i de fleste interviews aldersspredningen på HF som noget positivt og som noget, der har spillet direkte ind på deres valg af FHF. Som beskrevet i det foregående afsnit om tiden mellem folkeskole og HF, har majoriteten flere uddannelsesforsøg bag sig eller har arbejdet i nogle år, og det opleves derfor ikke som en relevant mulighed (igen) at begynde på gymnasiet, hvor folk er meget yngre. En kvindelig HF-kursist fortæller således, at hun specifikt valgte FHF pga. det høje aldersgennemsnit og tilføjer på baggrund af tidligere erfaringer: *"Det er ikke sjovt at sidde som en moden ting midt i en hormonklasse"*.

Samtidigt opleves HF af nogen som en lidt hurtigere og mindre krævende vej til at få en kompetence-givende uddannelse. Dette fremhæves af en mandlig kursist i følgende citat:

"Jeg kom ikke særlig meget i folkeskolen, så jeg startede på et meget lavt punkt, og så tænkte jeg, at det var en mulighed for at jeg kunne få en studentereksamen med min baggrund. Jeg valgte jo også til dels HF fordi jeg havde en fornemmelse af, at det var ikke lige så hårdt og lige så forpligtende som en 3-årig gymnasieuddannelse."

Nogle er meget målrettede og har helt konkrete planer om at læse videre bagefter. De vil ikke spille tiden, og synes allerede, at de har haft de friår, de skulle have. Derfor lægger de vægt på at gennemføre og komme videre. De meget målrettede findes både blandt de kursister, som har flere uddannelsesforsøg bag sig og blandt dem, som først sent har fundet ud af, hvad de ville. Andre er mindre målrettede, ved måske ikke helt hvad de skal bagefter og har flere muligheder i spil. For nogle af kursisterne er valget af HF derfor også mere spontant og forsøger at finde noget, der føles rigtigt:

"Jeg var virkelig skoletræt. Jeg havde slet ikke regnet med at jeg ville på skole igen. Jeg søgte også rigtig sent ind på Frederiksberg HF, men det var sådan lidt - det kan jeg egentlig godt, ja det gør jeg sgu' - og så gjorde jeg det. Det er ikke så gennemtænkt. Det er aldrig særlige gennemtænkt, det jeg gør. Enten så går det godt eller også så dropper man ud"

Selv om man ikke er afklaret med hvad man vil med uddannelsen, opfattes HF eksamen dog som god at have under alle omstændigheder. Som en kvindelig kursist beskriver det:

"Det ville åbne en masse muligheder, hvis jeg tog det her, og jeg havde også rigtig meget lyst til at gå i en klasse igen og være en del af et studiemiljø.(...) Jeg har slet ikke fundet ud af hvad jeg vil bruge det til. Men selv hvis jeg vil noget med musik, er det vel altid bedre at have en studentereksamen end ikke - og så synes jeg bare det er fedt at lære alle grundtingene og få noget almen viden."

Citaterne og tallene fra spørgeskemaet peger således på nogle af de valgmotiver, som også fremgår som karakteristiske for de fire typer: second-chance-kursister, pragmatikerne, first-choise kursisterne og de fagligt usikre, som beskrevet hos Lindstrøm, Simonsen og Katznelson, 2007 (resume findes i bilag). Kursisterne kan dog godt både være fagligt usikre og pragmatiske eller både second-chance-kursist og pragmatiske, og der kan således ikke skelnes skarpt mellem typerne ud fra spørgeskemabesvarelsenerne. Det er dog tydeligt, at der er et meget bredt og varieret spektrum af motiver bag kursisternes valg af HF, hvilket også hænger sammen med de meget forskellige erfaringer og baggrunde, som kursisterne har med sig.

Hverken i interviewene eller i tallene fra spørgeskemaet tegner der sig nogen entydig sammenhæng mellem de unges motiver for valget af HF og deres oplevelse af deres egen indsats eller deres mulighed for at gennemføre uddannelsen. Der er dog en sammenhæng mellem kursisternes motiver og deres fokus på, hvilke succeskriterier de opstiller både fagligt og socialt. Nogle kursister fokuserer i deres valg af HF primært på det sociale, studiemiljøet og på den daglige oplevelse af at gå på uddannelsen. Andre tænker mere målrettet på at få en eksamen og på de videre planer for uddannelse - især de kursister med afbrudte uddannelser bag sig. Nogle af de kursister som tidligere har afbrudt en uddannelse, lægger vægt på at de ikke skal miste motivationen igen - fx som manden i det følgende citat, der vil fokusere mere på det faglige denne gang:

"Det er vigtigt at man taler godt sammen i klassen, men nu havde jeg den holdning da jeg startede på HF, at jeg tog den for min HF og jeg tog den ikke for at jeg skulle sidde og hygge med folk"

En anden kursist lægger derimod bare vægt på at gennemføre og glæder sig samtidigt til at være en del af et socialt miljø:

"Jeg vil det så meget, at jeg håber virkelig at det kommer til at gå godt. Jeg tænker ikke så meget over karakterer til eksamen, men jeg tror mere at jeg har det sådan, at det vil være fedt at gennemføre det og prøve at hænge på og få noget ud af det ik' "

Overordnet kan man sige, at nogle kursister fremhæver sig selv som meget målrettede og lægger vægt på at gennemføre og kunne bruge eksamen til noget. Andre beskriver deres valg som mere tilfældigt og fokuserer mere på hvad der motiverer dem i undervisningen eller socialt i klassen. Ved nærmere analyse af tallene ses det således også, at de kursister, som kommer direkte fra folkeskolen, i højere grad har valgt HF, fordi de ikke vidste hvad de ellers skulle, mens de kursister med afbrudte uddannelser bag sig lægger vægt på, at de skal bruge HF til at komme videre. Motiverne spænder således fra en meget målrettet tilgang til en mere ufokuseret tilgang til HF, fra et klart tilvalg til et udelukkelsesvalg, fra fokus på at gennemføre og

få en eksamen til fokus på studiemiljøet. Disse positioner har betydning for, hvordan kursisterne oplever det at gå på HF.

Oplevelsen af uddannelsen

Den store majoritet af kursisterne (93 %) er tilfredse eller endda meget tilfredse med at gå på FHF. 5 % er utilfredse og 1 % er meget utilfredse. Ud over vurderingen af tilfredshed har kursisterne tilkendegivet, hvor enige de er med forskellige udsagn omkring det at gå på FHF. Svarene ses nedenfor i figur 8.

Overordnet kan man se, at socialt fællesskab og et godt forhold til lærerne er kendetegnende for kursisternes oplevelser af HF. Desuden vurderer majoriteten, at de klarer sig godt fagligt på trods af, at skoletræthed og manglende motivation også er relativt udbredt. Omvendt er der tilsyneladende en gruppe kursister, som har vanskeligheder enten fagligt eller socialt på uddannelsen.

Rummelighed

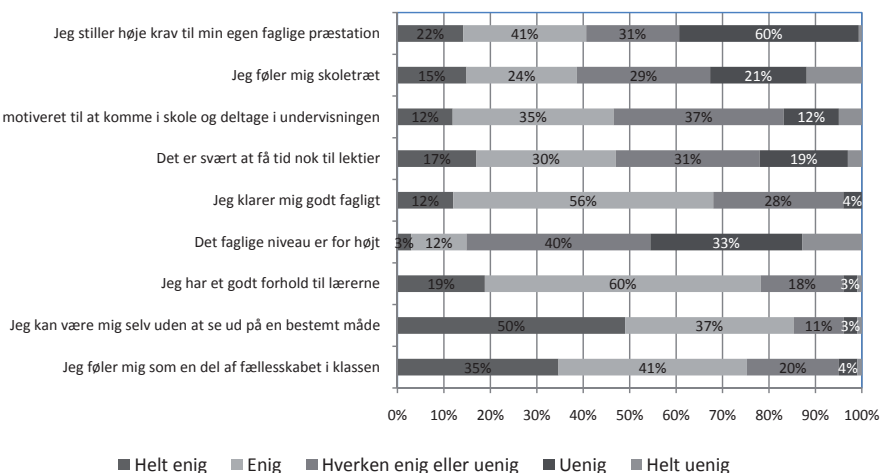
Den tilfredshed, som kursisterne giver udtryk for, handler i høj grad om aldersspredningen og rummeligheden på FHF. Tallene i figur 8 viser således, at man i høj grad både kan være en del af fællesskabet og samtidig føler, at man ikke skal være på en bestemt måde. Som også beskrevet i afsnit 3.3 opleves dette og italesættes i høj grad som en kontrast til andre uddannelser, som de unge har forsøgt sig med. På HF oplever de således, at man bedre kan rumme folks forskellige baggrunde, livssituation og evt. problemer. En kvindelig kursist fortæller fx om at få venner på FHF:

”Jeg synes det er nemmere her end andre steder. Der er altid blevet dannet sådan nogle grupper andre steder, hvor jeg har været, og hvis ikke man passede ind i en af de der grupper, så kunne man enten få sig selv til at passe ind eller så kunne man bare være udenfor. Sådan er det ikke her, fordi folk er så forskellige og kommer så mange steder fra.”

En anden kursist fortæller ligeledes, at hun tidligere har haft svært ved at passe ind og deltage i det sociale fællesskab:

”Det er blevet bedre her, synes jeg, fordi folk er meget mere åbne.”

Figur 8: Vurderinger af forskellige områder i forbindelse med undervisning og egen indsats. Vurderet på en skala fra helt enig til helt uenig.

En tredje fortæller:

"Jeg har aldrig fået venner så nemt i hele mit liv. På halvandet år har jeg bare fået en større omgangskreds end jeg nogensinde før har haft"

Som det fremgår af citaterne er der her tale om unge, som i nogle tilfælde har haft det svært med det sociale i folkeskolen, i gymnasiet eller på andre uddannelser, og dermed gør det sociale miljø på FHF en forskel – efter eget udsagn også i forhold til at kunne gennemføre uddannelsen, fordi de synes at trives på uddannelsen. Som en kvindelig kursist udtrykker det:

"For mig betyder det enormt meget, at jeg ikke hele tiden er på vagt, at jeg ikke hele tiden skal bruge energi på, om jeg siger det rigtige eller er på den rigtige måde... hvor jeg nu kan bruge meget mere energi på reelt skolearbejde."

Rummeligheden opleves både i forhold til at kunne være forskellige, men også i forhold til at kunne trække sig fra fællesskabet, hvis det er det, man har lyst til. Nogle kursister har således deres netværk andre steder end på HF, og vælger selv det sociale fra, mens andre har personlige problemer, som gør det svært at deltage helhjertet i det sociale liv på skolen. Nogen af kursisterne distancerer sig derfor med vilje og kan ikke rigtigt rumme en tæt relation til kammeraterne. Som beskrevet tidligere har en del kursister erfaringer med sig, der handler om vanskeligheder ved at falde til, social angst eller de føler sig ensomme. En kursist, som fortæller således om på den ene side at forsøge at virke imødekommende overfor de andre – mest for nemheds skyld – men i virkeligheden er det kun ganske få personer, der betyder noget. Fokus er meget målrettet i forhold til at få en uddannelse, mens det sociale ryger i baggrunden:

"Det er klart at man får en speciel mentalitet af at leve sådan her. Alt det der sociale med at omgås venner i skolen... jeg føler mig også anderledes end de andre. Jeg distancerer mig selv. Det giver nogle problemer jo med alle sådan nogle ting, at jeg ikke helt forstår det der, og jeg har så mange ting oven i hovedet – konstant tænker over alle de der ting. Og jeg er godt klar over, at det ikke er sundt. Og jeg er jo ikke følelseskold altså. Jeg kan godt lide andre mennesker."

På samme måde fortæller en kvinde om, at hun er blevet mobbet meget i skolen, og at dette har betydning for hendes nuværende adfærd i forhold til studiekammeraterne:

"Det har påvirket mig en del – hele mit adfærdsmønster. Jeg isolerer mig ret meget. Jeg er ikke ret god til det der med fællesskaber og grupper og... så vil jeg hellere være alene."

På HF har hun dog fået mulighed for at finde gode venner og dele sine oplevelser med andre uden at hun føler sig forpligtet til at være på en bestemt måde eller deltage i mere end hun har lyst til.

Overordnet kan man sige, at forskellighed og fællesskab godt kan forenes på FHF, og at kursisterne sætter pris på dette. Samtidig kan der være en gruppe kursister, som reelt er ensomme, og som det kan være svært at få øje på, fordi der er tale om voksne mennesker, som selv forventes at kunne sige til og fra i forhold til hvor meget de ønsker at deltage i det sociale liv i klassen.

Det faglige niveau og lektielæsning

Et andet tilfredshedstema handler om undervisningen og det faglige. Kursisterne udtrykker både overvejende tilfredshed med undervisningen, det faglige niveau og forholdet til lærerne. De er glade for at lære noget og få en almen viden, men skelner selvfølgelig mellem fag de godt kan lide og har nemt ved i modsætning til fag, de ikke så godt kan lide og som de typisk også opleves som svære. Som det afspejles i tallene figur 8 mener de fleste, at de klarer sig godt fagligt. Alligevel er skoletræthed og manglende motivation dog vældig udbredt og enkelte synes også at det faglige niveau er for højt.

Som det også tidligere er beskrevet hos Lindstrøm, Simonsen og Katznelson 2007, er der en gruppe blandt HF-kursisterne, som kan siges at være fagligt usikre. For disse kan det være svært at fastholde koncen-

trationen og motivationen i undervisningen. En kursist, som oplever sig selv som fagligt usikker i nogle fag, fortæller:

"Det er rigtig svært at holde interessen for fagene. Jeg synes det er meget med at læse en bog og sætte sig og se på en lærer, der står og tegner kruseduller på tavlen. Altså jeg synes det er tørt. (...) Jeg er ikke så glad for at sidde og sige, at jeg kan sgu ikke finde ud af det, men jeg ved også, at der er mange fra min klasse, de kan jo godt lide den måde, det er på."

Omvendt er der en række elever, som godt kunne ønske sig et højere niveau eller havde forventet sig noget andet.

På samme måde fremhæver flere kursister dilemmaet omkring, at de på den ene side forventer, at undervisningen henvender sig til voksne selvstændige kursister, som selv kan tage ansvar for at følge med og lære noget, og at de på den anden side ønsker mere disciplin, fordi der er meget uro timerne. Nogle af kursisterne – især de meget målrettede – nævner den manglende disciplin i timerne som et stort problem. Der er for meget uro og snak, som virker forstyrrende. Folk er uforberedte eller følger ikke med, så lærerne skal bruge tid på at gentage tingene. Selv om man appellerer til lærerne og til studiekammeraterne om at få mere ro i timerne, sker der ikke noget. Dette kan virke frustrerende og beskrives i følgende citat af en mandlig målrettet kursist:

"Jeg synes der er for meget spildtid i timerne, og jeg synes – dels pga. eleverne og dels pga. lærerne – at det bare bliver sådan noget, hvor folk sidder og snakker om deres følelser og deres mor og far og sidder og skal sige deres egne personlige meninger, selv om det i virkeligheden ikke er relevant for nogen som helst. Det bærer for meget præg af, at teenagealderen får frit spil og så kan lærerne ikke holde dem hen (...) Jeg synes bare læreren skulle lægge en mere klar linje. Så meget tid har jeg sgu heller ikke – jeg har brug for at lære noget. Jeg skal bruge det her til noget. Jeg har brug for at der skal ske noget mere."

Både tallene og interviewmaterialet peger således på, at der er meget forskellige krav til undervisningen blandt kursisterne. Som det også fremhæves i tidligere rapporter – fx Lindstrøm, Simonsen og Katznelson 2007, ligger der en udfordring i at rumme disse forskellige behov og ønsker til undervisningen.

Nærmere analyse af tallene viser desuden, at de kursister, som synes at de klarer sig dårligt fagligt er overrepræsenterede blandt dem, som har svaret, at de har haft en utryk opvækst. Derimod har det ikke nogen direkte negativ indflydelse på den faglige præstation, at man har afbrudte uddannelser bag sig eller har holdt pause mellem folkeskole og HF – nærmest tværtimod.

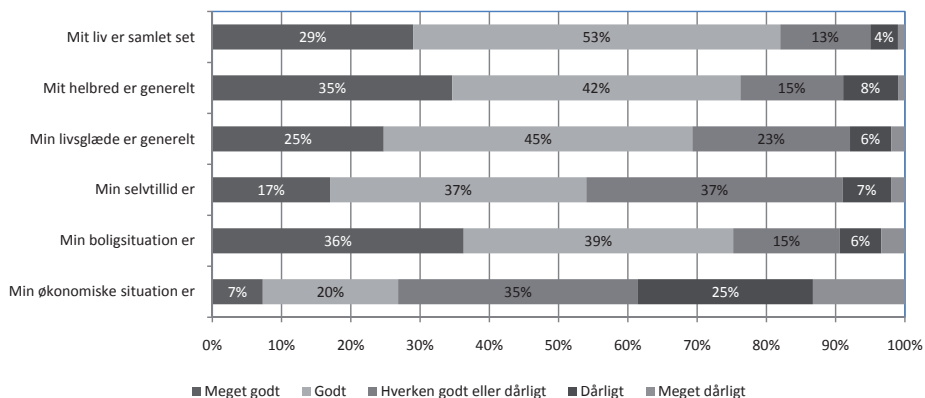
Ifølge figur 8 mener knap halvdelen (47 pct.) at det er vanskeligt at få tid nok til at lave lektier. I interviewene fortæller kursisterne om, hvordan de forsøger at prioritere det vigtigste. For nogen er det enkelt at finde en balance med at nå det vigtigste og springe det over, som alligevel bliver gennemgået nøje i undervisningen. For andre er det en kamp ikke at komme for langt bagud med afleveringer, og de har brug for hjælp til at prioritere skolearbejdet og holde fast i, at det er vigtigt at aflevere tingene. I interviewene er det tydeligvis de elever, som oplever at have personlige problemer, som også har sværest ved at hænge i med lektierne.

Balancen mellem skolen og livet udenfor fremstår som svært for mange af kursisterne. Ligesom med den manglende tid til lektier er skoletrætheden, som en fjerdedel af kursisterne oplever, ikke et udtryk for manglende tilfredshed med at gå på FHF. I interviewene beskrives skoletræthed mere som et grundvilkår end et reelt faresignal i forhold til deres oplevelse af, hvordan de klarer sig på HF. Skoletræthed er noget, man hele tiden forsøger at holde i skak, hvilket især er svært i den mørke vinterperiode, siger flere af kursisterne.

Opsummering

Kursisterne er generelt meget tilfredse med at gå på FHF. De oplever uddannelsen som rummelig og er meget positive overfor, at folk har forskellige baggrunde, alder og meget forskellige erfaringer. Dette

Figur 9: Kursisternes vurdering af egen trivsel på en række områder.

skaber dog samtidigt nogle dilemmaer mht. at kunne tilgodese både krav om selvstændighed og disciplin i undervisningen og at kunne tilpasse undervisningen til kursisternes faglige niveau.

Kursisternes trivsel og livssituation

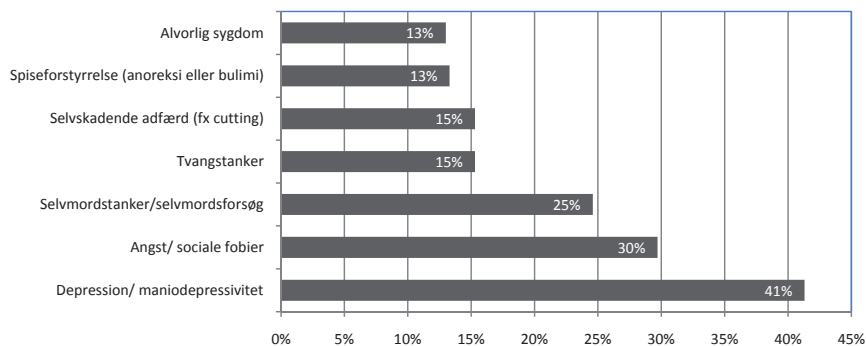
I dette afsnit vil vi fokusere på kursisternes generelle trivsel og deres livssituation på undersøgelsestidspunktet. Kursisterne er i spørgeskemaet blevet bedt om at vurdere deres egen trivsel på en række områder. Fordelingen af svarene er vist i figur 9. Som det fremgår af figuren har det brede og store flertal af kursisterne på FHF det godt eller meget godt, når der spørges til deres livsglæde, helbred, selvtillid og deres samlede vurdering af deres liv lige nu. Der er bl.a. 82 % af kursisterne, som vurderer deres liv som værende godt eller meget godt. Der er en stærk sammenhæng mellem svarene på disse spørgsmål, hvorimod vurderingen af boligsituation og økonomi i mindre grad hænger sammen med fx livsglæde eller vurderingen af livet generelt. Kursisterne kan således sagtens have stor livsglæde men dårlig økonomi, selv om den dårlige økonomi dog er mere udbredt blandt de kursister, som vurderer deres egen livsglæde som værende dårlig.

På den ene side opleves en trængt økonomi som et vilkår for mange kursisterne. Mange er nødt til at have et arbejde ved siden af studierne, fordi de ikke kan klare sig for SU'en og ikke vil eller kan bede forældrene om hjælp. Nogle har gæld at betale af på, mens andre igen blot har et højt forbrug.

I spørgeskemaet tilkendegiver 62 % af kursisterne, at de arbejder ved siden af studierne på FHF. Der er lidt flere af de kvindelige end af de mandlige kursister, som har et arbejde (66 % vs. 56 %). Ud af de 62 %, der arbejder ved siden af studiet oplever 42 %, at det ikke påvirker deres arbejdsindsats på HF. Lidt over en tredjedel – 35 % - finder, at det påvirker studierne i mindre grad, yderligere 19 % at det påvirker indsatsen på HF i nogen grad. Nogle arbejder mere end de har tid og lyst til, hvis de skal passe skolen, hvilket i nogle tilfælde skyldes, at det kan være svært at få deres arbejdsgiver til at acceptere, at de kun ønsker at arbejde få timer om ugen.

Hvis man krydser svarene omkring kursisternes opvækst med de ovenstående vurderinger af kursisternes trivsel på nuværende tidspunkt, er det tydeligt, at jo mere utryghed i opvæksten og jo flere negative sociale hændelser, jo dårligere vurderes kursisternes trivsel på hver af de 6 områder. Fx er der blandt kursister med en tryk opvækst 4 %, som vurderer deres livsglæde som værende dårlig eller meget dårlig, mens dette tal stiger til 24 % blandt kursister med en utryk opvækst. Blandt kursister med tryk opvækst har 6 % dårligt helbred, mens 19 % har dårligt helbred blandt kursister med en utryk opvækst.

Figur 10: Andele blandt kursisterne som har eller har haft følgende lidelser

Foruden vurderingen af den generelle trivsel har kursisterne svaret på, hvor vidt de har eller har haft forskellige lidelser/problemer som fx alvorlig sygdom eller psykiske problemer. Svarfordelingen ses i figur 10 og viser, at en stor del (41 %) på et tidspunkt har haft depression, 30 % har haft angst og knap 24 % har haft selvmordstanker, hvilket er de tre hyppigste af de nævnte lidelser blandt kursisterne.

Samlet set har 60 % af kursisterne svaret ja til mindst en af lidelserne i figur 10. Også disse lidelser er mere udbredte blandt de kursister, som har haft en utryg opvækst end blandt dem med en tryk opvækst. Desuden tilkendegiver ca. 40 % af kursisterne, at de har været i behandling hos psykolog eller psykiater, før de begyndte på FHF. Der er en overvægt af kvindelige kursister (46 % imod 33 % mænd), der har været i behandling hos en psykolog eller en psykiater. 16 % af kursisterne har været i behandling, imens de har gået på FHF. Der er her også en overvægt af kvindelige kursister (19 % vs. 11 %). Vi kender ikke den specifikke baggrund for de unges behov for psykologhjælp. Datamaterialet viser dog, at hovedparten (85 %) af de kursister, som har været eller er i behandling, også har en af lidelserne nævnt i figur 10, og 30 % vurderer deres opvækst som værende utryk (andelen er gennemsnitligt 18 %).

Hvis man krydser kursisternes trivsel med, hvordan de klarer sig fagligt eller socialt på FHF, er der ingen entydig sammenhæng. Kursister som vurderer livet som godt eller meget godt er dog i højere grad del af fællesskabet og synes at klare sig godt fagligt end de som vurderer livet som dårligt. Forekomsten af sygdom eller psykiske lidelser ser derimod ikke ud til at påvirke kursisternes tilfredshed med uddannelsen eller vurderingen af hvordan de klarer sig fagligt eller socialt. I interviewene fortæller kursister, der fx lider af angst, depression eller spiseforstyrrelse om, hvordan det på den ene side kan være en udfordring af gå på HF, hvis man har en sådan lidelse, men at uddannelsen samtidig kan have en positiv effekt på deres trivsel, fordi det er tilfredsstillende og giver selvtillid at gennemføre noget.

Kursisternes relation til forældrene og til deres sociale netværk

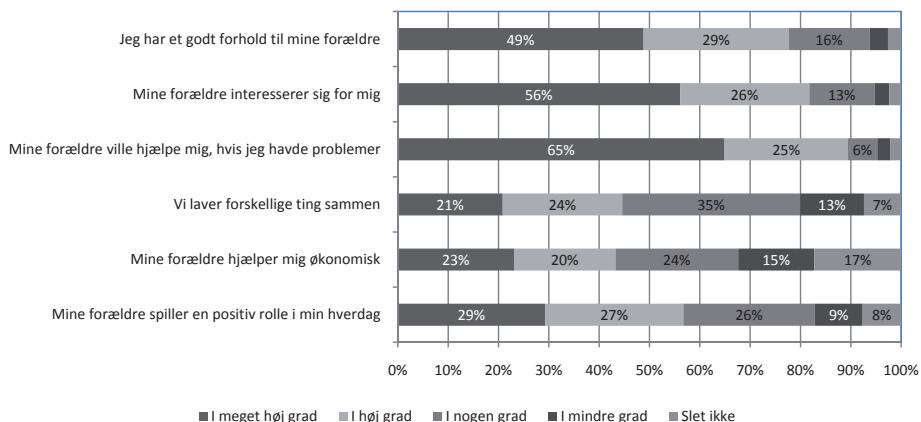
I dette afsnit vil vi se nærmere på kursisternes relation til forældrene og på deres sociale netværk for at undersøge, hvordan det spiller ind på oplevelsen af at gå på HF.

70 % af kursisterne har svaret, at de har jævnligt kontakt til begge forældre. Yderligere 27 % har jævnlig kontakt til den ene af forældrene, mens de sidste 3 % ikke har kontakt til nogen af forældrene. Der er ingen køns- eller aldersforskelle på dette. Karakteren af kursisternes kontakt til forældrene fremgår af figur 11.

Tallene viser, at kursisterne overvejende har et godt forhold til forældrene, har forældre som interesserer sig for dem og ville hjælpe, hvis de havde problemer – disse forhold hænger desuden stærkt sammen. Forventningerne til økonomisk hjælp fra forældrene hænger derimod i mindre grad sammen med forholdet

Figur 11: Kursisternes vurdering af deres eget forhold til forældrene

til forældrene. Ud over de 3 %, som ikke har kontakt med deres forældre, er der ca. 7 %, som enten har et dårligt forhold til forældrene, ikke føler at de interesserer sig eller ikke føler at de ville hjælpe i tilfælde af problemer.

Mange af kursisterne er flyttet hjemmefra og er også pga. deres alder udenfor forældrenes direkte indflydelse. De omtaler typisk forældrene som nogen, det er hyggeligt at besøge en gang imellem. Nogle kursister har forældre som bor langt væk, i flere tilfælde i udlandet, og det er derfor sjældent de ses. Flere fortæller desuden om problemer med samvær med skilte forældres nye samlever. Flere af kursisterne beskriver forholdet til forældrene som godt, på trods af at de har haft problemer med forældrene under opvæksten - ofte er forholdet blevet bedre efter at den unge er flyttet hjemmefra – fx:

”Nu har jeg det fint med min mor – vi skal bare ikke ses for meget.”

Eller som en anden kursist fortæller:

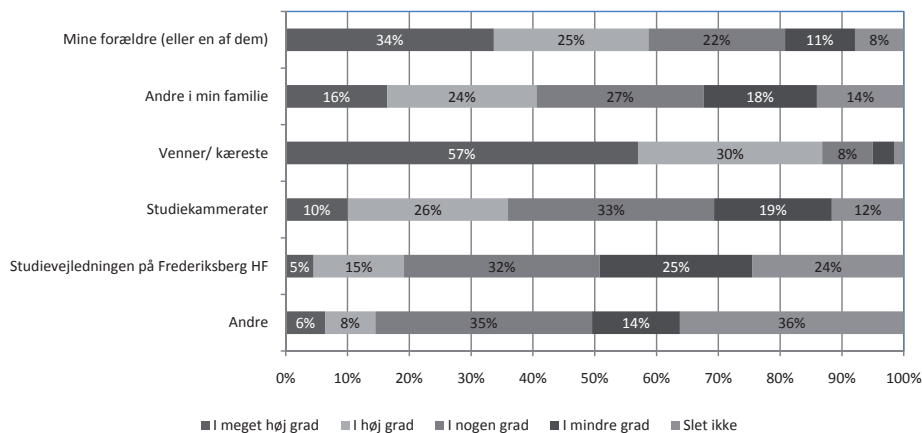
”Når jeg besøger min far, så sidder vi og spiser sammen og høflighedssnakker uden nogensinde at have noget til fælles. Det ved vi godt begge to - at han synes ikke det er fedt sådan som jeg lever, og jeg synes ikke det er fedt sådan som han lever. Det er også fint nok. Vi passer hver vores.”

Nogle af kursisterne får økonomisk støtte og har brug for at låne penge af forældrene til mad. Det kan dog være ubehageligt at skulle låne penge af forældrene, hvis forholdet er anstrengt. Derfor opleves det også som et problem for nogle af kursisterne, at SU-taksten er afhængig af forældres indtægt, hvis det netop er svært at bede forældrene om penge.

De kursister, som stadig bor hjemme, fortæller om, at forældrene kan være en støtte mht. at få hjælp til lektier og til at komme ud af døren om morgenen. De fremhæver fordelene ved ikke at skulle bekymre sig om praktiske ting og bare kunne koncentrere sig om skolen. Af de udeboende kursister beskrives forældrene derimod ikke som nogen, der spiller en særlig aktiv eller direkte rolle mht. at støtte kursisterne i deres udfordringer med at gennemføre HF-uddannelsen. Alligevel viser analyse af tallene, at de kursister, som har et godt forhold til forældrene, vurderer deres egne faglige præstation, deres motivation og deltagelse i fællesskabet markant bedre end kursister som har et dårligt forhold til forældrene.

I den næste figur vises svarfordelingen på spørgsmålet om i hvor høj grad man føler at kunne tale om personlige problemer med forældre, anden familie, venner/kæreste, studiekammerater eller studievejledningen på FHF.

Figur 12: Kursisternes vurdering af i hvor høj grad de kan tale med følgende personer om personlige problemer

De fleste (87 %) kan i høj eller meget høj grad tale med venner/kæreste om personlige problemer, hvori- mod kursisterne i lidt mindre grad oplever at kunne tale med forældrene eller anden familie. Halvdelen af kursisterne oplever desuden, at de kan tale med studievejledningen (i nogen, høj eller meget høj grad), hvis de har problemer.

Samlet set er der kun ganske få personer, som slet ikke har nogen af ovenstående personer at tale med, når de oplever at have problemer. Ved nærmere analyse af tallene ses det endvidere, at de kursister som kan tale med studievejledningen om problemer, også gør brug af deres øvrige netværk, hvorimod de som i mindre grad taler med venner, familie, studiekammerater osv. om problemer, også i mindre grad taler med studievejledningen. Det betyder altså, at der befinder sig nogle kursister på FHF, som hverken er i kontakt med vejledningen, men som heller ikke har andet netværk at trække på. En af kursisterne, som oplever mange problemer i den nærmeste familie, beskriver hvordan man indimellem kan føle sig meget alene.

"Folk har prøvet at hjælpe lidt, men min farmor er også alkoholiker og min mormor er også alkoholiker. Dem der burde være der, de kigger på mig og siger sådan og sådan, men de er selv mennesker, som ikke har styr på noget som helst overhovedet. De ville gerne hjælpe, og den ene dag sidder man og snakker og det virker fint, og den næste dag er personen pløre hamrende stiv og har ikke kontrol over noget. Jeg kan ikke bruge deres input til noget. Jeg kan ikke læne mig op ad dem."

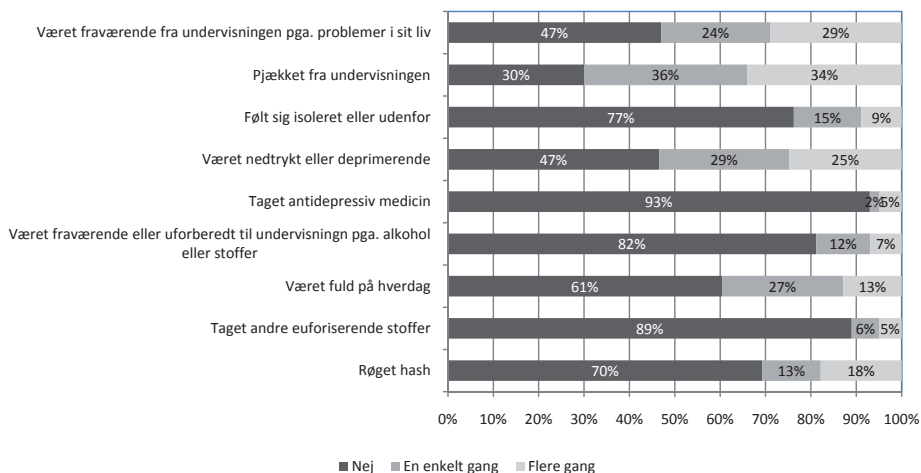
Kursisternes netværk og oplevelsen af at have nogen at støtte sig til har således betydning for, i hvor høj grad de har overskud til at koncentrere sig om uddannelsen.

Analyserne i dette afsnit peger på, at hovedparten af kursisterne på FHF har et godt forhold til deres forældre, og at der er sammenhæng mellem et godt forhold til forældrene og det at klare sig godt på HF. Hovedparten kan tale om personlige problemer med især venner, kæreste eller forældre, og halvdelen synes de kan tale med studievejledningen om personlige problemer. Derimod oplever en lille del af kursisterne, at de ikke kan tale med nogen om personlige problemer – heller ikke studievejledningen på FHF. Kursisternes holdning til studievejledning og tutorsamtaler beskrives nærmere senere i dette kapitel.

Øjebliksbillede af kursisternes adfærd og trivsel

Figur 13 ovenfor viser et øjebliksbillede af de unges adfærd og trivsel på FHF i løbet af de seneste 14 dage fra det tidspunkt, hvor de har besvaret spørgeskemaet. Halvdelen har været fraværende pga. personlige problemer, og derudover har 70 % pjækket en eller flere gange. Godt halvdelen har følt sig nedtrykte eller deprimerede. Ca. 40 % har været fulde på en hverdag, 31 % har røget hash, og 11 % har taget andre stoffer.

Figur 13: Kursisternes adfærd og trivsel de seneste 14 dage.

Man kan groft sagt skelne mellem to faktorer bag svarene af billedet i figuren. Den ene handler om alkohol, stoffer, hash og fravær fra undervisningen pga. dette. Knap 20 % har været fraværende en eller flere gange pga. alkohol eller stoffer indenfor to uger. Den anden faktor handler om fravær pga. problemer, om isolationsfølelse og nedtrykthed. 2/3 har haft en af disse oplevelser i løbet af de seneste 14 dage. Det generelle spørgsmål om, hvor vidt man har pjækket, hænger både sammen med alkohol/ stoffer og med problemer, nedtrykthed og isolationsfølelse. Desuden er der 7 % som tager antidepressiv medicin i øjeblikket. I det følgende vil vi gå mere ind i, hvordan kursisterne selv oplever det at pjække eller at have fravær.

Pjækkeri eller fravær grundet personlige problemer

Ca. 2/3 siger, at de indenfor de seneste par uger har pjækket fra undervisningen og knap halvdelen har været fraværende pga. problemer. Der er naturligvis et vist sammenfald mellem disse to svarmuligheder. Kun 16 % af kursisterne har hverken pjækket eller været fraværende pga. problemer indenfor de seneste to uger. Selvom det kan forventes, at flere kursister på undersøgelsestidspunktet har været fraværende end sædvanligt i forbindelse med juleferie og større skriftlige opgaver, bekræfter tallene dog, at fraværet er en meget udbredt problematik på FHF.

I interviewene beskriver kursisterne på den ene side fraværet som et individuelt problem, der bunder i forskellige personlige årsager, som den enkelte må håndtere, og som i sidste ende har konsekvenser for den enkelte kursist selv. Fravær og pjækkeri beskrives dog også som et kollektivt problem, der har at gøre med kulturen på uddannelsen eller i klassen og som også har konsekvenser for andre kursister og for klassen som helhed.

En kvindelig HF-kursist fortæller om årsagerne til sit fravær:

"Jeg vil gerne det her. Jeg kan lide at gå her og jeg hygger mig gevaldigt. Jeg ved godt at jeg har meget fravær, men det er bare fordi jeg sover virkelig godt, og jeg kan slet ikke komme op. Næsten hver dag kommer jeg en time for sent. Jeg bor langt væk fra skolen, og det tager lang tid at komme herud. Man får alligevel fravær hvis man kommer for sent, så man venter bare til anden time."

Citatet illustrerer, at fravær ikke nødvendigvis hænger sammen med glæden eller motivationen for at gå på skolen. Man kan være meget glad for skolen og alligevel have et højt fravær, fordi man fx har svært at komme op og ud af døren om morgenen, fordi man hele tiden skal prioritere mellem skole og alle de andre ting der optager en, eller fx fordi man vælger at rejse på besøg hos forældrene på billige rejsedage (=hver-

dage). Mange kursister opfatter som et privat anliggende og ikke som noget stort problem, så længe man kan styre det og ikke kommer for langt bagud. Citatet ovenfor peger desuden også på den problematik, som mange kursister i interviewene beskriver – nemlig at det ikke kan betale at skynde sig til undervisning, hvis man forventer at komme for sent, fordi man under alle omstændigheder får fravær for timen, som man er kommet for sent til.

Andre kursister har personlige problemer, og har derfor fravær pga. dette. Det kan være kæresteproblemer, økonomiske problemer, som betyder at man må arbejde meget, helbredsproblemer, psykiske problemer eller familieproblemer, der gør det svært at deltage i undervisningen. I følgende citat fortæller en ung kursist, der foruden et stort arbejdspress også har andre problemer, som giver fravær:

"Det er ikke kun det at jeg skal arbejde meget. Der er også alt det der med min familie – det er altså et stort pres, at jeg hele tiden kan få de der opkald med at der er sket et eller andet sindssygt. Så bliver jeg nødt til at smide alt hvad jeg har i hænderne og tage af sted."

Oplevelsen af at skulle håndtere både de personlige problemer og skolen er en stor udfordring for nogle af kursisterne.

"Jeg har haft stort fravær. Jeg ved ikke rigtig hvorfor det er... der har været noget sygdom. Ja og så nogle gange, så har jeg bare følt, at nu har jeg brug for bare at slappe af og bare være mig selv, og så har jeg taget nogle dage."

For de kursister, som har problemer, kan det nemt blive en ond cirkel, som det kan være svært at komme ud af. Dette kan hænge sammen med også at være bagud fagligt, hvor kursisten så pjækker for at forsøge at indhente nogle forsømte lektier, hvorved man til gengæld kommer bagud med noget andet. Nogle føler at de kommer så langt bagud, at det er svært at holde fast i motivationen.

"Efterhånden hvis man har haft en periode med sygdom, og er kommet meget bagud, så er det svært at få det indhentet. Det er rigtig svært. Man skaffer papirer, læser, spørger nogen, men det er svært."

For nogle kursister er det en desperat situation, fordi de er helt klar over, hvor kritisk det er af få fravær og komme bagud, og ikke mindst at få indhentet det forsømte igen. Samtidig er de nervøse for konsekvenserne og risikoen for at blive smidt ud af skolen. Netop derfor oplever nogle af disse kursister også, at den rummelighed som de er tilfredse med på skolen, og som i mange tilfælde kommer dem selv til gode, er en ulempe for dem, fordi det er svært at styre fraværet, når kulturen omkring fravær er så løs, som den opleves at være blandt kursisterne. En af disse kursister fortæller:

"I den første tid gik det fint. Man startede langsomt ud fra bunden i alle fag. Det var nyt og spændende, man var motiveret, og der var en masse spændende nye mennesker. Jeg kom også lige fra at arbejde, hvor man havde lært, at man kommer til tiden, og man går først når man har fri. Så er det først nu, at man begynder at slippe lidt. Man ser der er meget frihed i det og kunne man klare lidt mere fravær, selvdisciplin og sådan nogle ting. Jeg ville egentlig ønske, at det ikke var så large her. Der er mange fra min klasse, som kommer næsten aldrig, og som har sindssyg meget fravær, og det gør ligesom at det smitter af på de andre elever. Det kan vi tydeligt mærke i vores klasse."

Det afslappede forhold til fravær blandt kursisterne og det at folk kommer dumpende gør det således svært for de kursister, der kæmper med personlige problemer eller er kommet langt bagud. De føler at det kræver meget at hænge i, når fraværskulturen er så løs, for de ved godt at de skal passe meget på.

For nogen er det derfor et spørgsmål om at holde sig til de rigtige mennesker i klassen:

"Man kan også mærke fra ens kammerater: Nåh hvorfor var du der ikke, og hvorfor kommer du først nu, og... så det er meget sådan, at hvis man holder sig lidt til dem, som også gerne vil – hvis man snakker lidt mere med dem, så får man også selv lyst til at komme, for man går glip af mange ting både fagligt og socialt ellers."

For disse kursister betyder det altså noget, at der bliver lagt mærke til om man kommer. Nogle oplever det som uretfærdigt eller hensynsløst, at nogen har et så afslappet forhold til fravær, når man selv kæmper så hårdt. Som en kursist udtrykker det:

”De andre havde vel siddet og røget hash dagen før, det var derfor de ikke var kommet i skole. Men jeg havde ligesom haft travlt med at tage mig af min familie og en masse problemer.”

Flere af kursisterne fortæller om en ny ordning på FHF, hvor klasse med meget fravær ikke kommer på studietur. Ordningen er tilsyneladende meget omstridt og får hårde ord med på vejen i interviews og i kommentarfeltet i spørgeskemaet. Kursisterne peger desuden på, at det kan være svært at ændre fraværskulturen blandt sine medkursister. Det er vanskeligt at ændre på sin egen og hinandens adfærd, selv om man i fællesskab aftaler, at nu vil man forsøge at gøre en indsats. Flere har forsøgt at tage initiativ til telefonkæder, så man ikke sover over sig. Dette strander dog ofte på, at den første i kæden sover over sig eller at man hurtigt falder tilbage i gamle vaner. Desuden er der blandt kursisterne en udbredt forståelse af, at hvis nogen bliver væk, har de nok deres grunde til det. Analyse af tallene viser desuden, at der ikke er nogen sammenhæng mellem kursisternes trivsel, og hvor vidt de har pjækket fra undervisningen. Derimod er trivslen ikke overraskende markant lavere hos de kursister, som har været fraværende pga. problemer i deres liv.

Opsummering

Et øjebliksbillede af en to ugers periode viser, at en stor del af kursisterne har haft fravær og har haft forskellige problemer (fx følt sig ensomme eller nedtrykte). Overordnet peger analysen i dette afsnit på, at en del af kursister har en oplevelse af, at de godt kan styre deres fravær og holde det på et acceptabelt niveau, så det ikke går ud over det at kunne følge med i undervisningen. Disse kursister synes ofte, at fravær er en privat sag, og oplever det ikke som særlig problematisk. De kursister, som derimod har problemer, efterspørger faktisk mere disciplin og en lavere tærskel, fordi de er afhængige af, at man i fællesskab motiverer hinanden til at komme. Samtidig har de dog også brug for, at der er forståelse for de grunde, de kan have for at have fravær indimellem.

Overvejelser om afbrud

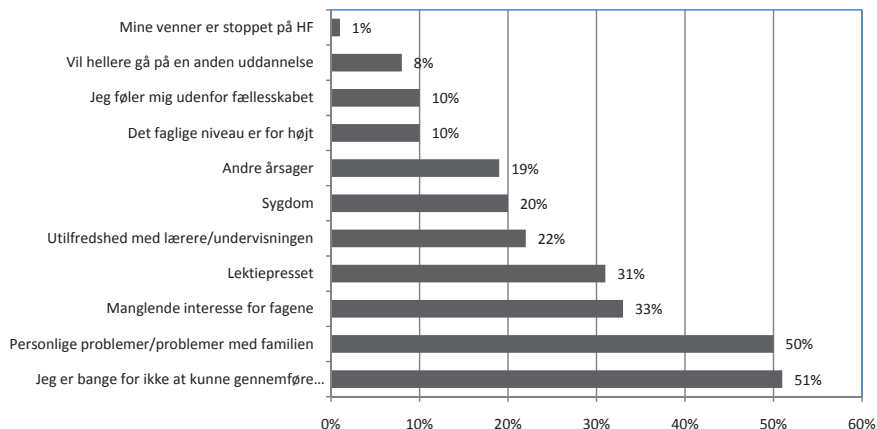
I dette afsnit tager vi fat på en indledende analyse af eventuelle overvejelser om et stop på FHF. I næste kapitel vil der blive gennemført en mere omfattende analyse af netop denne problemstilling samt af elever som kan karakteriseres som frafaldstruede.

Selvom hovedparten af kursisterne er meget tilfredse med at gå på FHF, er der stadigvæk en væsentlig andel (25 %), som overvejer eller har overvejet at stoppe at gå på uddannelsen. Der er ingen forskel på andelen af mænd og kvinder, der har eller har haft disse overvejelser. 7 % overvejer at stoppe på undersøgelsestidspunktet, mens de resterende 18 % tidligere har overvejet at stoppe.

Figur 14 viser kursisternes forskellige begrundelser for at have overvejelser om at stoppe på FHF. De hyppigste årsager er frygt på ikke at kunne gennemføre uddannelsen tilfredsstillende og personlige problemer/problemer i familien. Mænd og kvinder adskiller sig kun ved den førstnævnte begrundelse, hvor 61 % af kvinderne og 33 % af mændene frygter ikke at kunne gennemføre.

Svarene i tabel 14 grupperer sig desuden således, at de kursister, som er bange for ikke at kunne gennemføre, også overvejende er de kursister, som overvejer at stoppe pga. stort lektiepres og pga. at de synes det faglige niveau er for højt. De kursister, som overvejer at stoppe pga. personlige problemer, er også de kursister, som typisk har svaret, at deres overvejelser skyldes sygdom, eller at de føler sig udenfor fællesskabet. Desuden er der 33 % som har haft overvejelser om at stoppe pga. manglende interesse for fagene. Overordnet kan man altså sige, at nogle kursister er umotiverede, nogle har faglige vanskeligheder, og nogle har personlige problemer, som gør, at de har haft overvejelser om at stoppe.

Figur 14: Årsager til overvejelser til stop på HF.

Som det også er beskrevet tidligere oplever kursisterne generelt ikke fravær som et udtryk for, at de er ved at afbryde uddannelsen eller ikke ønsker at gå der. Alligevel fortæller de kursister, som har været tæt på at stoppe eller på at blive smidt ud, at dette var forbundet med et stort fravær, som igen skyldtes personlige og helbredsmæssige problemer. En kursist fortæller beskriver det således:

"Jeg overvejede det meget på et tidspunkt – meget pga. fravær og fordi jeg var så smadret. Jeg havde svært ved at følge med skriftligt. Jeg forstod godt hvad der foregik i timerne, men jeg kom bagud med oplæsning på det, og skriftlige afleveringer gik galt, og jeg syntes jeg selv, at jeg haltede utrolig meget bagefter i nogle fag. Der overvejede jeg det alvorligt, men min kæreste var til rigtig god støtte, og det hjalp også rigtig meget at få ekstra hjælp i de fag, som jeg synes er svære. Så følte jeg, at jeg kom med igen, og jeg følte at jeg måske faktisk kan klare dette her"

Det er tydeligt, at nogle af de kursister, som har mange problemer – enten personlige problemer, psykiske problemer eller familierelaterede problemer – har et meget stort ønske om at gennemføre HF. For nogle er succeskriteriet blot at gennemføre, mens andre har konkrete planer og skal bruge eksamen til noget bestemt bagefter. Selv om nogle af disse kursister har et stort fravær, er dette ikke forbundet med overvejelser om at droppe ud af skolen. De kan dog godt føle, at det er en kamp at holde fast og følge med, og de er glade for den støtte og opbakning skolen giver i form af fx samtaler og forståelse for deres situation. Blandt disse kursister beskrives faren for at stoppe på uddannelsen som en proces, hvor tingene langsomt skrider og hvor faktorer man ikke selv helt er herre over spiller ind, mens man ser til – ikke forstået på den måde, at disse kursister fralægger sig ansvaret, men de beskriver det som noget der sker, og som de kan have svært ved at få kontrol over.

I modsætning hertil beskriver andre kursister overvejelser om at stoppe som noget, der er relateret til motivation og til om indsatsen kan betale sig i forhold til udbyttet. Det kan være kursister, som ellers klarer sig overvejende godt og ikke har problemer, som i kortere perioder har overvejet muligheden for at stoppe – mest som en kortvarig følelse af, at hvis man ikke får lavet sine ting, kan det ikke betale sig at gå på skolen. En kursist, der klarer sig rigtig godt og ikke har nogle personlige problemer fortæller:

"I december manglede jeg en aflevering, og min lærer gik og punkede mig for det. Så kom jeg ind på det (overvejelser om at stoppe), men så gik det bare væk igen. Jeg har ikke fået lavet den aflevering endnu, men jeg tror godt man må have lidt fravær fra sine skriftlige ting, og det er helt klart acceptabelt det niveau, jeg er på. (...) Jeg tænkte jo tilbage på min gymnasietid, om jeg ville komme til at gå i samme spor som dengang, for da havde jeg 12 manglende afleveringer og meget fravær. Jeg tænkte på om det mon ville blive det samme denne gang, for så ville jeg hellere droppe ud. Jeg har sagt til mig selv, at jeg vil ikke gå og spille min tid på ikke at lave mine lektier."

For de fleste handler det altså om ikke at spilde tiden, hvilket dog hænger sammen med de forskellige personlige succeskriterier, kursisterne har for hvad der betyder noget på uddannelsen, og hvilke alternativer kursisterne føler at de har.

For nogen er det det faglige udbytte, det kommer an på, mens det for andre mere er afgørende, at man er i en god klasse og nogen at snakke med – som kvinden i det følgende fortæller:

”Først var jeg kommet ind i en forkert klasse. Jeg havde det forfærdeligt i klassen. Jeg ved ikke, hvad der skete. Jeg snakker ellers med folk, men vi havde ingenting til fælles overhovedet. Den klasse jeg er i nu - det er fedt, fordi alle er sådan en lille smule skøre – sådan på den fede måde. Så jeg har det virkelig godt i den klasse. Jeg er rigtig ked af, at jeg er færdig til sommer (...). Jeg tror virkelig ikke, jeg ville klare de to år her, hvis ikke jeg havde haft vennerne i klassen.”

For nogle er HF blot et ud af flere mulige alternativer for at tage en uddannelse, mens det for andre er den måske eneste chance for at komme videre, og hvor det fx ikke opleves som et alternativ at få sig et arbejde i stedet for at gå på HF:

”Det er en meget god motivation, at jeg ved, at hvis jeg dropper ud, så skal jeg finde et arbejde, og det er svært at finde et arbejde. Jeg er glad for menneskene her og fagene og lærerne, så det kan jo næsten ikke blive bedre.”

Sammenfattende kan man sige, at overvejelser om at stoppe på HF ikke nødvendigvis er et udtryk for at kursisterne reelt er i en risikogruppe for at falde fra. Desuden kan man groft skelne mellem kursister som har problemer og kursister som er umotiverede, som oplever helt forskellige grunde til at overveje at stoppe eller arbejde for at blive på uddannelsen.

Hvad motiverer og får kursisterne til at holde fast

Ud over at belyse, hvad der ligger bag nogle kursisters overvejelser omkring at afbryde deres uddannelse på HF, giver kursisterne i interviewene i højere grad eksempler på, hvad der motiverer og fastholder dem på uddannelsen. De kursister som har flere afbrudte uddannelser bag sig, er generelt selv meget opmærksomme på, hvad der gik galt sidst, og hvad de skal passe på, for ikke at havne i samme situation igen. Flere kursister fortæller om, at de tidligere har haft for meget arbejde ved siden af studiet, og at det var en betydelig årsag til ikke at kunne gennemføre. Derfor forsøger de nu at klare sig uden og dermed acceptere en meget stram økonomi. Som en kvindelig kursist fortæller:

”Jeg prøver ligesom at komme uden om alle de veje, for jeg kan ikke have et arbejde. Det er fuldstændig umuligt for mig. Så ved jeg, at jeg kommer til at droppe ud, hvis jeg skal koncentrere mig om noget andet også. (...) Det har jeg prøvet før. Det var det samme der skete, at jeg fik for meget fravær, og jeg fik det skidt med selv, og var nødt til at stoppe midt i eksamenerne og sådan.”

Andre har erfaringer med depression, angst eller en spiseforstyrrelse, og er meget opmærksomme på deres egen tilstand og tænker over, om de mon bare har en dårlig dag eller om det er mere end det. Desuden er der de kursister, som belært af erfaring virkelig forsøger ikke at komme for langt bagud. De temaer, som kursisterne her nævner som potentielt ”farlige”, er de samme temaer, som beskrives i notatet ”Årsager til frafald”, Olsen og Simonsen 2009. Til forskel fra de frafaldne kursister fremhæves det i interviews med de nuværende kursister, at de i høj grad oplever opbakning fra skolens vejledere, lærere eller rektor.

Især samtaler med vejlederen, forståelse og hensyntagen til personlige problemer hos kursisterne nævnes som afgørende for at kunne gennemføre uddannelsen af de kursister, som har en svær livssituation fx pga. psykiske problemer eller andre vanskelige personlige forhold.

En kursist fortæller meget positivt om, at hun har en aftale med vejlederen om løbende at fortælle ærligt om, hvor vidt der er tale om pjæk eller problemer, hvis hun har været fraværende. Dels får hun hjælp til at prioritere lektier og får hjælp til hele tiden at holde fast. Hun siger:

"Det har hjulpet for mig allerede. Det betyder noget for at jeg ikke får den der med, at det også bare kan være lige meget med at få lavet lektier – at der er en der spørger, om man fik lavet det der, i stedet for at man bare får skriftligt fravær og så tænker: nå ja, ok."

Hun pointerer desuden, at det ikke handler om at tage særligt hensyn på den måde, at man i undervisningen skal kræve mindre arbejde eller deltagelse af hende, fordi hun har problemer. "Jeg vil ikke slippe udenom, for så lærer jeg ikke at arbejde med tingene", siger hun.

Flere af eleverne synes på den måde, at det er meget positivt, at man har tutorer og mulighed for samtaler med en vejleder, som man kender godt og føler tillid til – både forebyggende og hvis der er konkrete problemer.

"Bare det der med, at man har en eller anden, der kan holde lidt fast i en. (...) Jeg tror også, der er rigtig mange, som netop bor alene ligesom mig, og så kan det være meget rart at snakke med en 'voksen' – en eller anden til at guide en lidt."

Som beskrevet i afsnittet om fravær er det vigtigt for nogle af kursisterne, at man kan bakke hinanden op og forsøge at skabe en fælles kultur omkring at møde op til undervisningen. En kursist fortæller i det følgende om, hvad der kan holde én fast på uddannelsen:

"Det er meget en selv og ens kammerater – om de lægger mærke til, om man har været væk, det er vigtigt. Det gør ligesom at man tænker nå – at man ligesom holder hinanden op på. fx hvis man sover hjemme hos en fra klassen og tænker, nå men det kunne også være dejligt bare at blive hjemme og se film – at man så siger: nej ok nu må vi også af sted - så man ligesom hjælper hinanden lidt".

Selv om der på FHF er en gruppe kursister, som har problemer som gør det svært at gennemføre en uddannelse, peger kursisterne på, at der kan gøres meget for at motivere og holde fast. Samtaler med tutorer og vejledere og det at man som studiekammerater bakker hinanden op er til stor hjælp for mange.

Risikofaktorer for frafald

I dette kapitel går vi dybere ind i problematikken omkring kursisters overvejelser omkring at afbryde studierne på FHF for at undersøge, hvilke faktorer har betydning for, hvorvidt kursisterne er frafaldstruede. Vi kan af gode grunde endnu ikke vide, hvilke af de nuværende kursister, som reelt ender med at afbryde uddannelsen, men vi kan se på, hvad der har betydning for deres eventuelle tvivl eller manglende motivation for at gå på uddannelsen.

I kapitel 3 blev det klarlagt, at en fjerdedel af kursisterne har gjort sig overvejelser om at stoppe på FHF - enten tidligere eller på undersøgelsestidspunktet. I det følgende har vi krydset kursisters besvarelser omkring baggrund, trivsel, oplevelser med HF mv. med deres overvejelser om at stoppe på HF.

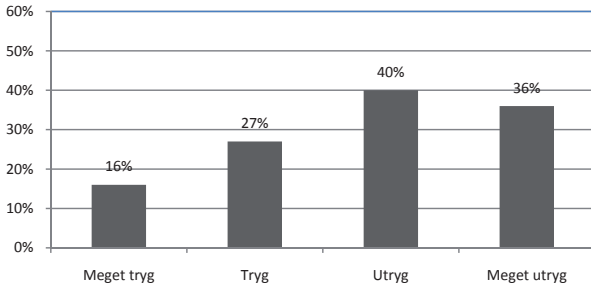
Betydningen af baggrunds faktorer samt kursisters opvækst

Som det allerede er blevet fremhævet, har 25 % af kursisterne overvejet at stoppe på uddannelsen. Der er ikke forskel på andelen af mandlige og kvindelige kursister, hvad dette angår. Baggrunds faktorer som kursisters alder, hvor vidt de har børn, om de bor hjemme, deres etniske baggrund eller forældrenes uddannelse har heller ikke nogen direkte betydning for, hvorvidt kursisterne har overvejet at afbryde HF-uddannelsen.

Ser vi på forhold omkring kursisters opvækst, er der en stærk sammenhæng mellem kursisters oplevelse af tryghed under opvæksten og overvejelser om at stoppe på HF. Sammenhængen ses i figur 15.

Blandt kursister med en meget tryk opvækst har 16 % overvejet at stoppe mod 36 – 40 % blandt kursister med en utryk opvækst. På samme måde viser det sig, at kursister som har oplevet dødsfald i familien, alkoholmisbrug i hjemmet eller været udsat for vold derhjemme, også har en større risiko for at have over-

Figur 15: Andelen, der har overvejet at stoppe på FHF, i relation til kursistens vurdering af vedkommendes opvækst.

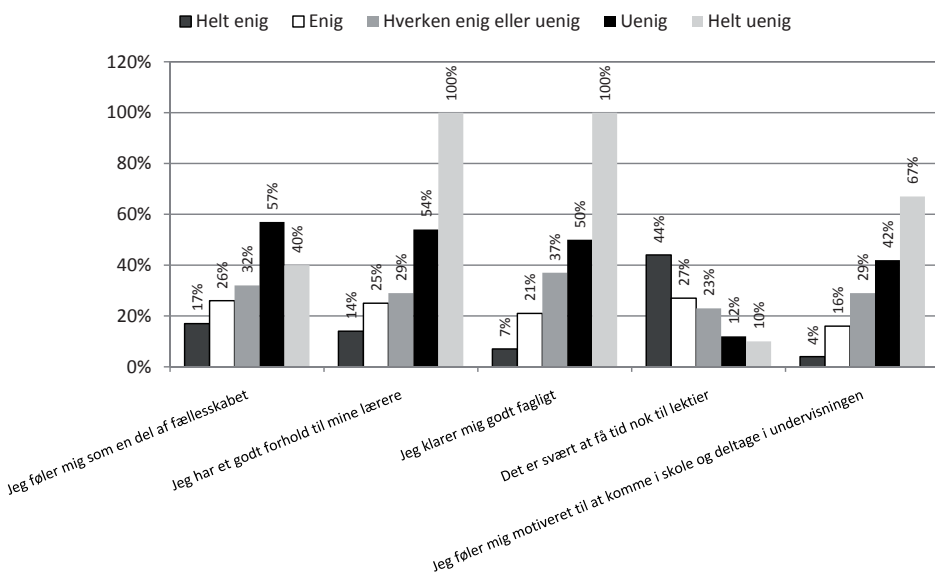
vejelser om at stoppe – en stigning til knap det dobbelte. Derimod har skilsmisse blandt forældrene eller antallet af flytninger under opvæksten i sig selv ikke nogen betydning for kursisternes overvejelser – kun indirekte for så vidt at skilsmisse og flytning har været medvirkende til at opvæksten vurderes som utryk.

Valgmotiver og succeskriterier

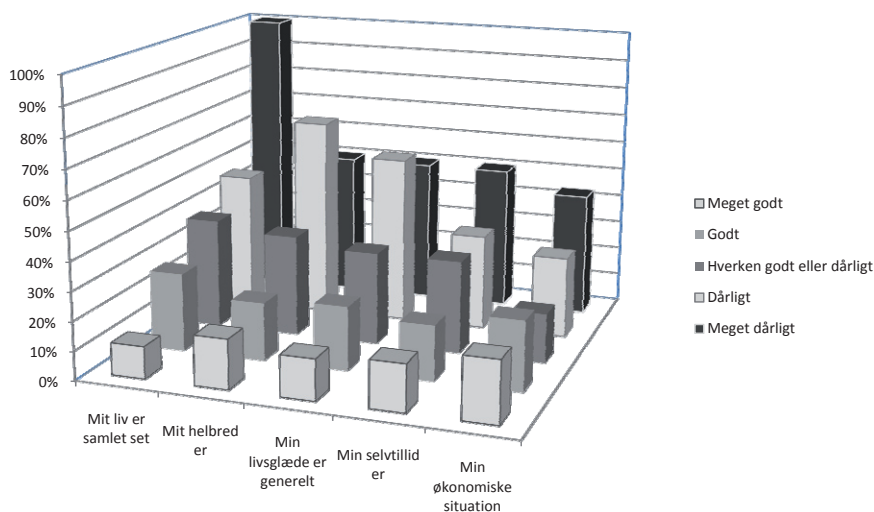
I Lindstrøm, Simonsen og Katznelson 2007 beskrives fire typer af studerende på FHF: Pragmatikeren, second-chance kursister, first-choice kursister og endelig de fagligt usikre. Typerne adskiller sig ved at have forskellige motivationsstrukturer, og dermed må man antage, at der for de enkelte typer også er forskellige faktorer, som har betydning for fastholdelse eller frafald.

I nærværende spørgeskemaundersøgelse betyder årsagerne for, hvorfor man valgte HF ikke meget for, om man overvejer at stoppe generelt. Der er dog to motiver, som adskiller sig i den henseende. Blandt de kursister, som valgte HF, fordi de ikke vidste, hvad de ellers skulle, er der en højere andel, som overvejer at

Figur 16: Andel som har overvejet at springe fra HF, alt efter kursisternes vurdering på en skala fra helt enig til helt uenig af deres faglige og sociale trivsel på skolen.

Figur 17 Andele, der har overvejet eller overvejer at stoppe studiet på FHF. Svar fordelt på en række vurderinger af kursisternes situation lige nu.

stoppe (36 %) end blandt de mere målrettede, der har valgt HF, fordi de skal bruge eksamen til at komme ind på en videregående uddannelse. Heraf er der 21 %, som overvejer at stoppe.

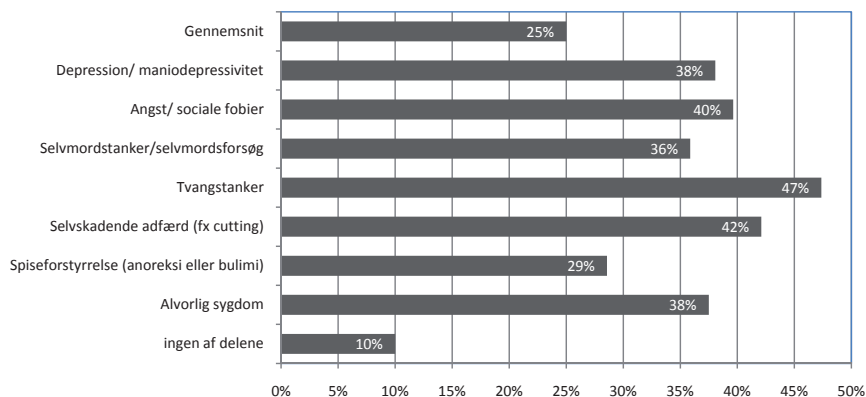
Det ser desuden ud til, at kursister som begyndt på FHF direkte efter 10. klasse i højere grad overvejer stop på FHF end kursister som har fx arbejdet, påbegyndt en anden uddannelse eller har foretaget sig andre ting, før de påbegyndte HF-uddannelsen. Blandt de unge, der er begyndt på FHF direkte fra folkeskolen har 41 % haft overvejelser omkring et muligt stop på HF. Blandt de kursister, der gået på efterskole, er den tilsvarende andel 27 % og blandt kursisterne, der har været ude af uddannelsessystemet et stykke tid, er den tilsvarende andel 23 %. Antallet af afbrudte uddannelser gør derimod ingen forskel mht. at have overvejelser om at stoppe.

Betydning af tilfredshed med HF-uddannelsen

Der er generelt en stærk sammenhæng mellem overvejelser om at springe fra HF og generel utilfredshed med uddannelsen. Blandt de kursister, som er meget tilfredse med at gå på FHF, har 10 % overvejet at stoppe – denne andel vokser til 75 % blandt dem, der er utilfredse med at gå på FHF. Dette kan således siges at være en af de allermest betydningsfulde faktorer for, hvor vidt kursisterne holder fast eller overvejer at stoppe. Ud over den generelle tilfredshed har kursisternes faglige og sociale udbytte af uddannelsen også stor betydning. Figur 16 viser, at jo mere man er en del af fællesskabet, har et godt forhold til lærerne, klarer sig fagligt godt, føler sig motiveret og kan få tid til lektierne, jo lavere er andelen som overvejer at stoppe. Motivation og det at klare sig godt fagligt har her den største betydning.

Der er flere af kursisterne på 2. år end på 1. år, som har haft overvejelser om at stoppe på HF. Andelen stiger fra 21 % blandt 1.HF'erne til 31 % blandt 2.HF'erne. Der er stort set lige mange 1.- og 2. HF'ere blandt de kursister, som har aktuelle overvejelser i den retning. De udgør dog en større andel af 2. års kursisterne, fordi der er færre af disse. Samtidig er det tydeligt, at der er del variation mellem de enkelte klasser, som evt. kunne tyde på, at kursisterne kan "smitte" hinanden med tvivl, eller at der kan være forhold i den enkelte klasse, som ikke fungerer tilfredsstillende. Andelen af kursister med overvejelser om at stoppe svinger således mellem 5 % og 75 %, når de opdeles efter klasser (uagtet at ikke alle i klasserne har besvaret spørgeskemaet).

Figur 18: Andel med følgende lidelser/ adfærd som har overvejet eller overvejer stop på FHF.

Trivslens betydning for overvejelser om frafald

Ud over forhold vedr. selve uddannelsen er der også sammenhæng mellem kursisternes trivsel og livssituation og deres eventuelle overvejelser om at stoppe på HF. Figur 17 viser andelen af kursister, som har overvejet eller overvejer at stoppe på FHF, fordelt på forskellige trivselsindikatorer. Mønstret i figuren er meget klart. Hvis kursisterne rapporterer at have en dårlig trivsel – fx at have et dårligt helbred, økonomi eller livsglæde – øges risikoen markant for at de unge har overvejet at stoppe studierne på FHF. Helbred og vurdering af livet samlet set har den største effekt.

Det psykiske velbefindende har naturligvis også stor betydning som en del af trivslen. Det er i særlig grad kursister med depression, tvangstanker eller angst som har en markant større risiko for at overveje stop på HF, end de kursister som ikke har disse lidelser. De resterende faktorer i figuren nedenfor har mindre betydning i sig selv og knytter sig ofte til det at have depression.

Betydningen af kursisternes netværk

Kursisternes netværk har ligeledes betydning for eventuelle overvejelser om at springe fra uddannelsen. Her er det i særlig grad forholdet til forældrene og det at kunne tale med venner om personlige problemer, der har betydning.

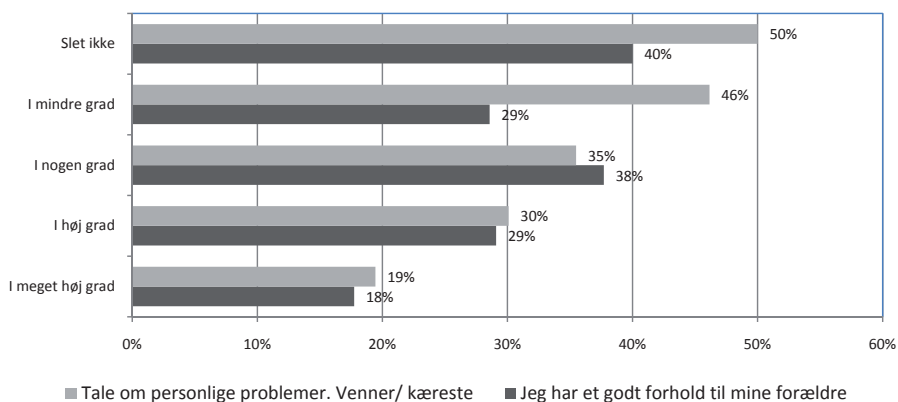
Som det ses i figur 19 falder andelen, som overvejer at stoppe på HF, i takt med at forholdet til familie og venner opleves som godt og giver mulighed for at tale om personlige problemer.

Tallene i figuren viser, at blandt de kursister, som slet ikke kan tale med vennerne om personlige problemer, har 50 % overvejet at stoppe, mens det kun er 19 % af de kursister som i meget høj grad kan tale med venner om disse ting. På samme måde falder andelen af kursister, som har overvejet at stoppe fra 40 % til 18 % alt efter hvor godt forholdet til forældrene er.

Betydningen af fravær og personlige problemer

Til sidst vil vi se på betydningen af kursisternes aktuelle adfærd og fraværsituation mht. overvejelser om at stoppe på HF. Figur 20 viser faktorer som har betydning. Her ses det bl.a. at hvis man gentagne gange har været fraværende pga. alkohol eller stoffer, stiger andelen som overvejer at stoppe på uddannelsen. Mønstret i figuren er dog ganske klart og entydigt. Desto flere gange, kursisten fx har været fraværende

Figur 19: Andel som overvejer at stoppe fordelt på i hvor høj grad man kan tale med venner/ kæreste om problemer og i hvor høj grad forholdet til forældrene er godt.

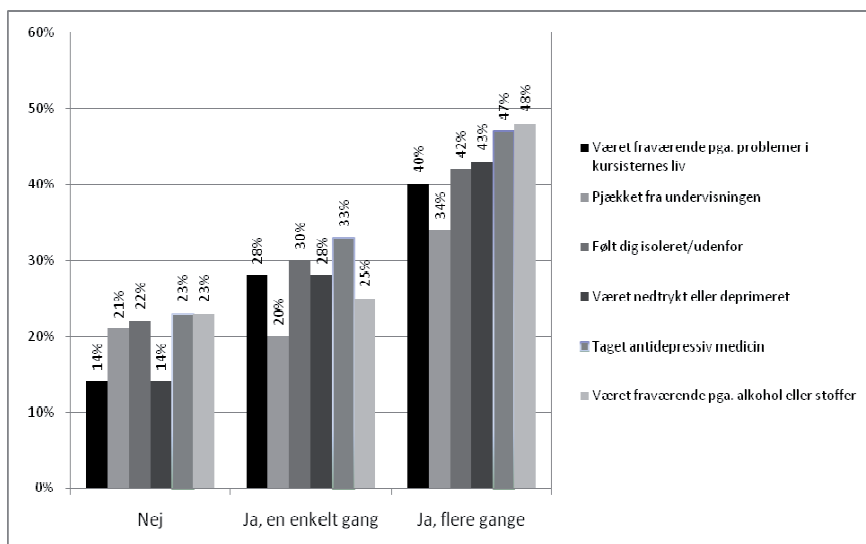

pga. problemer i privatlivet, pjækket, følt sig isoleret, været nedtrykt, taget antidepressiv medicin, desto større er risikoen for at vedkommende samtidig har gjort sig overvejelser omkring et eventuelt stop på FHF.

En indikator på, at kursisterne er frafaldstruede er, at de har taget antidepressiv medicin og lykkepiller de seneste fjorten dage. Hvis kursisterne har taget disse former for medikamenter, øges andelen, der har overvejet at stoppe på FHF fra ca. 23 % til 53 %. Der er ligeledes sammenhæng mellem at have følt sig isoleret og at overveje at stoppe.

Desuden ses det, at jo mere kursisterne er fraværende pga. problemer, jo større en andel har overvejet at stoppe. Mht. pjæk viser det sig, at det at have pjækket en enkelt gang ikke har nogen betydning,

Figur 20. Forskellige mistrivselindikatorers relation til overvejelser omkring stop på FHF.

mens der blandt de kursister som har pjækket flere gange indenfor de seneste uger, er en markant større andel, som har overvejet at stoppe på FHF, hvilket indikerer, at en stor eller stigende grad af fravær er en væsentlig indikator på overvejelser omkring frafald.

Positive og negative indikatorer ved overvejelser om frafald

I afsnittene 4.1 til 4.6 har vi gennemgået forskellige faktorer betydning for kursisternes overvejelser om at stoppe på HF-uddannelsen. Både faktorer omkring kursisternes opvækst, deres valgmotiver, deres oplevelse af uddannelsen og deres trivsel og livssituation generelt har betydning i forhold til disse overvejelser. Som negative indikatorer, der øger sandsynligheden for, at kursisterne har overvejet at stoppe på HF, kan især nævnes:

- Utryk opvækst (efter egen vurdering)
- Hændelser som dødsfald, misbrug eller vold i den nære familie
- Negativ vurdering af egen trivsel – herunder især dårligt selv vurderet helbred
- Manglende netværk – især ingen venner at tale om problemer med
- Depression
- At klare sig fagligt dårligt
- At føle sig umotiveret
- At være generelt utilfreds med HF-uddannelsen

Omvendt kan som positive indikatorer nævnes en tryk opvækst, generel trivsel, at man har netværk, motivation til at deltage i undervisningen og tilfredshed med uddannelsen. Desuden bidrager det positivt, hvis kursisten ikke er begyndt på HF direkte fra 10. Klasse.

Sammenholder man de forskellige faktorer vejer kursisternes oplevelse af uddannelsen og deres trivsel på undersøgelsestidspunktet højere end forhold under opvæksten. Dette er illustreret i nedenstående tabel,

Tabel 1

Andel, som har overvejet at stoppe på HF, fordelt på tilfredshed med FHF og tryk i opvæksten		
Tilfreds med HF	Tryk opvækst	19 %
	Utryk opvækst	37 %
	Gennemsnit	22 %
Utilfreds med HF	Tryk opvækst	65 %
	Utryk opvækst	60 %
	Gennemsnit	64 %

Tabel 2

Andel, som har overvejet at stoppe på HF, fordelt på faglig præstation og tryk i opvæksten		
Klarer sig godt fagligt	Tryk opvækst	16 %
	Utryk opvækst	34 %
	Gennemsnit	19 %
Klarer sig dårligt fagligt	Tryk opvækst	46 %
	Utryk opvækst	67 %
	Gennemsnit	50 %

hvor tilfredshed med uddannelsen og tryghed i opvæksten er sat i relation til overvejelser om at afbryde HF. Tabellen viser, at blandt de tilfredse HF'ere sker der en stigning i andelen af tvivlere, hvis man har haft en utryk opvækst. Blandt de utilfredse HF'ere har opvæksten derimod ingen betydning for andelen af tvivlere. De utilfredse ligger derimod generelt højt med 60 %, som overvejer eller har overvejet at stoppe. Den samme tendens ses i tabel 2, hvor der er en større andel med overvejelser om at stoppe blandt kursister, som klarer sig fagligt dårligt end blandt dem som klarer sig godt. Samtidig spiller opvæksten ind – især blandt dem der klarer sig godt.

Det, som tabellerne illustrerer, og som også er gennemgående i analysen er, at man kan tale om to overordnede tendenser i forhold til overvejelser om at stoppe på HF – man kan groft skelne mellem de kursister som har problemer og de som er utilfredse. Selv om man klarer sig godt og er tilfreds med uddannelsen, er der således for nogle af kursisterne nogle faktorer, som hænger sammen med utryk opvækst eller personlige problemer, som kan have betydning for, at man overvejer at stoppe. Det vil typisk være de kursister, som også har fravær pga. problemer. På den anden side er der de kursister, som er utilfredshed, hvilket i højere grad handler om, at uddannelsen ikke indfrier nogle specifikke forventninger til det faglige eller sociale, at man hellere vil noget andet eller ikke ved, hvad man vil.

Bilag 1: Hvad viser andre undersøgelser

I dette bilag gennemgår vi kort en række af de tidligere undersøgelser som Center for Ungdomsforskning har gennemført på Frederiksberg HF.

”HF i dag – status og nye spørgsmål. En pilotundersøgelse af elevprofiler på toårigt HF”

Rapporten er udarbejdet af Lindstrøm, Maria Duclos, Simonsen, Birgitte og Katznelson, Noemi, i 2007 og kan hentes eller læses på Center for Ungdomsforskningens hjemmeside: www.cefu.dk.

Rapporten har til hensigt at beskrive HF's rolle i det nutidige uddannelsesbillede, og er kommet til verden i anledning af uddannelsens 40-års jubilæum i 2007. Der er to specifikke spørgsmål, som rapporten forsøger at svare på. Det første spørgsmål handler om de studerende som går på HF – hvem er de og kan der identificeres nogle forskellige/bestemte typer af studerende. Det leder videre til næste spørgsmål, som er hvilken rolle den 2-årige HF spiller for målsætningen om, at 95 % af en ungdomsårgang skal have en ungdomsuddannelse.

Rapporten bygger på interview med kursister på FHF og Randers HF. Der er i alt lavet 25 interviews med unge samt en række gruppeinterviews med yderligere 25 unge. Endvidere indgår der også en række observationer af forskellige undervisningssituationer.

Der er følgende hovedresultater af analysen:

- At kursisterne ikke primært er modne mennesker, som vender tilbage til uddannelsessystemet, som det nogle gange antages, når man taler om HF. Der er i stedet primært tale om unge i alderen 17 til 27 år.
- Der identificeres 4 typer af kursister i rapporten: Pragmatikeren, de fagligt usikre, second-chance kursisterne og slutteligt first-choice kursisterne. Disse typer går på tværs af køn, alder og baggrund.
- Rapporten fremhæver, at HF magter som noget særligt at få de fagligt usikre igennem uddannelsen, hvilket øger uddannelsens aktualitet i relation til regeringens 95 % målsætning.
- Undervisningsmæssigt peger rapporten på, at grundet denne bredt sammensatte kursistgruppe, bør undervisningen tilrettelægges til at imødegå de forskellige gruppers behov. Det fremhæves, at best-practices med fordel kan udbredes.
- Fravær og frafald er et problem, der ikke kun involverer den enkelte elev og skolen, men med fordel kan ansues kollektivt, da det er noget, som påvirker hele klassen. Et element i dette er, at den faste og velfungerende hverdag på uddannelsesinstitutionen er noget, der fastholder de unge, mens perioder med huller og vikarer omvendt øger risikoen for fravær og frafald.

Hvis blikket fastholdes på de fire studentertyper, så er de kendetegnet ved følgende generelle egenskaber og overvejelser i forhold til HF:

Pragmatikeren: Vælger HF fordi det kun tager to år at få en adgangsgivende uddannelse.

Second-chance kursister: Det er unge, der har prøvet at arbejde eller har nogle afbrudte uddannelser med i bagagen.

First-choice kursister: Det er gruppen som har HF som deres 1. prioritet. De er som regel tiltrukket pga. uddannelsesmiljøet på HF, og ikke fordi HF tager to år, som pragmatikeren.

De fagligt usikre: De vælger HF, fordi de er usikre på, om de kan klare en af de andre ungdomsuddannelser. De er som regel helt unge.

”Frederiksberg HF kursus - årgang 2008 ser tilbage”

Denne rapport er udarbejdet af Lindstrøm, Maria og Simonsen, Birgitte i 2008, og den kan ligeledes hentes på Center for Ungdomsforskningens hjemmeside.

Rapporten bygger videre på en tidligere undersøgelse fra 2007, som er gennemgået i det foregående, hvor der blev identificeret 4 forskellige karakteristiske kursisttyper på Frederiksberg HF. Den nye rapport har til hensigt at geninterviewe 17 kursister efter de har afsluttet FHF. Interviewene er blevet gennemført med fokus på de faktorer, der hjalp kursisterne til at gennemføre HF uddannelsen, og hvilken betydning HF har haft for deres liv. Der har endvidere været særlig fokus på de kursister, som gennemførte uddannelsen med et lavt karaktergennemsnit. Dette er sket med tanke på at identificere, hvilke faktorer, der gjorde at netop disse elever blev fastholdt og gennemførte uddannelsen.

Undersøgelsen peger bl.a. på:

- At kursisterne overordnet set er glade for FHF. Særligt er de meget glade for relationen mellem lærerne og eleverne, som bliver fremhævet som en styrke ved FHF.
- De svageste elever efterlyser mere disciplin, da de oplevede, at de selv havde vanskeligt ved at mobilisere den nødvendige disciplin for at møde op og følge undervisningen.
- Den store mellemgruppe af elever, dvs. dem, der fagligt befinder sig i mellemområdet, fremhæver processen og udviklingen ved at gå på FHF som et af de væsentligste udbytter.
- De dygtige og ambitiøse elever bliver kendetegnet ved at have en meget målrettet – instrumental - holdning til deres indsats og til hvad der i de forskellige fag gav gode karakterer.
- Uanset deres faglige standpunkt er eleverne enige om, at variation mellem forskellige undervisningsformer er det ideelle set i deres perspektiv.
- Det er samtidig et gennemgående træk, at mange af eleverne på HF har vanskeligt ved at se/forholde sig til relevansen af såvel fag som indhold af fag.
- En central dualitet er balancegangen mellem elevernes selvstændighed og nogle elevers behov for tæt kontakt. Dvs. på den ene side fremhæver de selvstændigheden som et plus og noget, der adskiller FHF fra fx folkeskolen, og på den anden side efterlyser de samtidig tæt kontakt med klare mål, da nogle elever har svært ved selv at sætte grænser og styre deres indsats.
- En anden central dualitet er, at eleverne oplever at skolens holdning til fravær ikke stemmer overens med virkeligheden, men at denne fleksibilitet, som skolen udviser, samtidig er nødvendig. Det fremhæves, at indsatsen mod fravær vindes eller tabes i klasseværelset.

Notat - Om årsager til frafald fra HF. - En pilotundersøgelse af frafaldne elever

Den sidste rapport er skrevet af Olsen, Pia og Simonsen, Birgitte i 2009 og kan i lighed med de to andre rapporter hentes og læses på Center for Ungdomsforskningens hjemmeside. Denne rapport bygger på 24 interviews med elever, der er stoppet på uddannelsen på FHF. Interviewene er sket telefonisk, og strækker sig mellem 15 og 90 minutter. Fokus har været på den unges fortælling om frafaldet og hvad der kunne gøres for måske at forhindre det.

Overordnet set bliver der peget på følgende pointer i rapporten:

- At fravalget af uddannelsen for de interviewede ikke er omkostningsfrit. De fleste af de unge i undersøgelsen synes derimod, at det var rart at få mulighed for at tale med en om forløbet. Det indikerer, at det stereotyper billede af unge, der til- og fravælger uddannelser uden at det har nogle omkostninger for dem, ikke holder til en nærmere inspektion.
- Generelt er der en positiv vurdering af FHF. Hvis de unge har mulighed for det, vil de gerne søge tilbage til FHF. Dermed er denne undersøgelse på linie med de tidligere undersøgelser af FHF.
- Det er et gennemgående træk ved de unge i undersøgelsen, at de er meget ambitiøse på deres egne vegne. De prioriterer mange ting i deres hverdag, hvilket kan gøre det svært for dem at få tid til fx skolen.

- Økonomi spiller også en rolle. De unge har i nogle tilfælde ikke overvejet hvad det økonomisk ville indebære for dem at leve for en SU. Nogle gange vil de ikke gå ned i levestandard og fravælger derfor uddannelsen til fordel for et arbejde. I den forbindelse noteres det i rapporten, at for nogle af de unge handler om overblik over økonomien - hvis de får overblik over deres økonomi kan de godt overskue at tage uddannelsen.
- De unge vil gerne have, at FHF har en undervisningsform, der lægger "afstand" til folkeskolen, dvs. en undervisningsform, hvor de som elever inddrages i højere grad, og hvor læreren ikke bare står foran tavlen og underviser.
- Nogle af de tidligere elever efterlyser en form for formaliseret evaluering og dialog i forhold til undervisningen.
- Dialogen mellem skolen og eleverne opleves som "for sen", dvs. skolen reagerer først på et tidspunkt, hvor eleverne allerede oplever, at det er for sent at ændre noget ved deres situation, hvilket gør at de hjælpemuligheder der er, og som FHF råder over, opfattes som ligegyldige og uden betydning.
- Vejlederen opleves som fraværende af denne gruppe unge. Der peges endvidere på, at de "glemmer" eller "overser" studievejledningen jf. det foregående punkt.
- Depression fremstår i undersøgelsen som et stort problem blandt de unge, hvilket peger på, at psykiske problemer og bagage kan spille en signifikant rolle i mange af de afbrudte forløb på FHF.
- Typisk for en række af de afbrudte forløb er, at der er en periode ledende op til frafaldet, hvor den unge er meget fraværende fra undervisningen. Vedkommende får ikke afleveret lektier eller andre opgaver. Når FHF reagerer, opleves det som værende for "sent" jf. det tidligere punkt. Løbet er med andre ord kørt, set fra den forhenværende kursist synsvinkel.

Bilag 2: Litteraturliste

Klewe, Lars

2001 Elever på Frederiksberg HF. Dimittender, afbrydere og ikke-mødte fra årgang 1997. København: Danmarks Lærerhøjskole.

Lindstrøm, Maria Duclos, Simonsen, Birgitte og Katznelson, Noemi

2007 HF i dag – status og nye spørgsmål. En pilotundersøgelse af elevprofiler på toårigt HF. København: Center for Ungdomsforskning

Lindstrøm, Maria Duclos og Simonsen, Birgitte

2008 Frederiksberg HF kursus - årgang 2008 ser tilbage. København: Center for Ungdomsforskning

Olsen, Pia og Simonsen, Birgitte

2009 Notat - Om årsager til frafald fra HF. - En pilotundersøgelse af frafaldne elever. København: Center for Ungdomsforskning

